

INCLUDES BOOKMARKS

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס

מציאת האשה

פרק שישי

כתובות

ע.ע

עין משפט
נר מצוה

רבי מאיר. דמנתי היא דלמך יעשה שלם מה שהשגשג בידו: מינה ניהא ליה. שימטו להן כל זורקי: לזרוזינהו. שימרו אחר מונומיהן ושלא יהו רעבנתי: הפעושות. מיעוקות בני תשע ושמונה כדלמרי' בהניקין: במטלשלי. דווקא אכל במקרקעי לא עד שיביאו שמי שערות או עד שיהא צן יעשרים: אפטרופוס. שמינה אזי ימומסי או כ"ד: מרקתני. במנתי: שאני הבא דאיכא שיש. שנסחלס לכך ופירשו לו מה יעשה בזה אכל אפטרופוס אינו אלא לעשות זכרי ימומסי לכל הלרין והרי לו דמנתי אלו הפעושות און זה שנינו מנתי המת סאף האפטרופוס ימכר לזרין מונומיהם: אב בן. דשליס דווקא וטעמא לפי שפירשו לו לקנות סדה לימני יעשה שלם כו': דאפילו בעלמא. במקום אפטרופוס דדמי קמל לשליס:

הנהגות הב"ח (ב) תוס' ד"ה הכל וכו'. דלמך יאכר הבנת תשמיען:

תוס' רי"ד קאמר ת"י אמר מיש ה"ל בין שאמר תני בין שאמר אל תמנו נותניו לתן כל זכרין הוא קר"ל כ"ח דאמר משה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחריתא מכל כהא ניהא ניהא (פי' ודעושי בדי חייו) דהאי דאמר תני לזרוזינהו דאחא תנן הנה הפעושות מקחן מקח ומטבחן מוכר במטלשלי פי' ונשמו בדי חייו אבל במקרקעי לא עד שיהא גדול ופק רבין הניקין מפרש כבד ר' כבד ר' כבד תמני כבד תש כבד הניקין מפרש כבד ר' כבד ר' כבד תמני כבד תש כבד עשה כל תר ותר לפוס חורפי אמר ר' יוש' אלא שאק שם אפטרופוס אבל יש שם אפטרופוס און מקחו מקח ואין מככרו מוכר פי' אפטרופוס שמינה ביד או אבי יחסימא און משעוה כלום אחריתא מכל מרקתני און משה קטנה כלום פי' אלא היכא דאיכא שליס און מעשה קטנה כלום ה"ל לאפטרופוס דלמך היכא דאיכא שליס שאני פירוש שהשליס פרשו לל כה יעשה אבל אפטרופוס אינו אלא לעשות צרכי היתומים לל חזקין ואם מכרו אלו הפעושות און אין מעשה קטנה משה שאף אפטרופוס מוכר לצורך מונומיהם א"כ לימני אבל בקטנה יעשה שליס מה שהשליס בידו ומאן און מעשה קטנה במקום אפילו בעלמא פירוש במקום שהאפטרופוס שומעוה שפיקת ליה ר' ור' ד"ל משה רבאן דמתנתן דפעושות מתנה און על פי שיש שם אפטרופוס אינו בידו דהא מהם לבעלה מתנה הוא וכפי למשפטו שמתני דבאן גם כן

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. און הגלח תשמיעו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך נשכיל שמימס און לנו לכופו להוציא וליתן כסותה והגלח מונומיה נגמרה פירין והא משועבד לה: יעמיד פרנס. שלים שפירנסה: בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושה: ובכהן. שאם יגרסנה לא יוכל להחזירה ושמה סופי יתמרת יבנו ליה רבנן זימנא טפי: אחד מכל הפירות. קונס פרי פלוני עלי וואו קיים לה: שלא התקשט באחד מכל המינין. קונס נשס פלוני עלי וואו קיים לה: בעניות שלא נתן קצבה. נלשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אקרו עליה הוא דיוציא ויתן כסותה אכל אם נתן קצבה מתמין עד אחר זמן ונגמרה מפרס עד כמה היא קצנתה: ובעשירות. שריות לכן: עד שלשים יום. אם לא הדירה יומר און כופין להוציא: גמ' ויבין דמשועבד לה. למונות: נעשה

רבי מאיר היא דאמר מציאת לקיים דברי המת אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו נותנין להם כל צורכיהם הא קיימא לן הלכה כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ה"מ במילי אחריתא אבל בהא מינה ניהא ליה והא דאמר הכי לזרוזינהו הוא דאחא ל' התם הפעושות מקחן מקח וממכרן מוכר כמטלשלים אמר רפרס אל שנו יאלא שאין אפטרופוס אבל יש שם אפטרופוס און מקחן מקח ואין ממכרן מוכר ממואי מדקתני און מעשה קטנה כלום ודלמא היכא דאיכא שליס שאני א"כ לימני אבל בקטנה יעשה קטנה כלום שמע מינה אפילו בעלמא:

המדיר את אשתו מליהנות לו. און הגלח תשמיעו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך נשכיל שמימס און לנו לכופו להוציא וליתן כסותה והגלח מונומיה נגמרה פירין והא משועבד לה: יעמיד פרנס. שלים שפירנסה: בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושה: ובכהן. שאם יגרסנה לא יוכל להחזירה ושמה סופי יתמרת יבנו ליה רבנן זימנא טפי: אחד מכל הפירות. קונס פרי פלוני עלי וואו קיים לה: שלא התקשט באחד מכל המינין. קונס נשס פלוני עלי וואו קיים לה: בעניות שלא נתן קצבה. נלשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אקרו עליה הוא דיוציא ויתן כסותה אכל אם נתן קצבה מתמין עד אחר זמן ונגמרה מפרס עד כמה היא קצנתה: ובעשירות. שריות לכן: עד שלשים יום. אם לא הדירה יומר און כופין להוציא: גמ' ויבין דמשועבד לה. למונות: נעשה

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. און הגלח תשמיעו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך נשכיל שמימס און לנו לכופו להוציא וליתן כסותה והגלח מונומיה נגמרה פירין והא משועבד לה: יעמיד פרנס. שלים שפירנסה: בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושה: ובכהן. שאם יגרסנה לא יוכל להחזירה ושמה סופי יתמרת יבנו ליה רבנן זימנא טפי: אחד מכל הפירות. קונס פרי פלוני עלי וואו קיים לה: שלא התקשט באחד מכל המינין. קונס נשס פלוני עלי וואו קיים לה: בעניות שלא נתן קצבה. נלשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אקרו עליה הוא דיוציא ויתן כסותה אכל אם נתן קצבה מתמין עד אחר זמן ונגמרה מפרס עד כמה היא קצנתה: ובעשירות. שריות לכן: עד שלשים יום. אם לא הדירה יומר און כופין להוציא: גמ' ויבין דמשועבד לה. למונות: נעשה

הא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת. אפי' נכריא קיימא לן הכי דמנתי שליטי פ"ק דגיטין (דף ע"ו). דלמרינן רב' ואסי מוקי לה נכריא וואו קיימא לן מנתי לקיים דברי המת יש מקשין כיון דמנתי לקיים דברי המת אם כן מתי האי דדברי סכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו ואומר ר"ס דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא כשהוא מוחל ומתחלה לכן אי נמי דווקא במת נסון כתיב מקבל אכל דברי סכיב מרע כתיב ענין כמסורין דמו: אבר' יש שם אפטרופוס און מקחן מקח. פי' ר"ס דוקא מוכר אכל שמימס מתנה דלענין מתנה און סכרה לחלק בין יש שם אפטרופוס לאין שם:

הדרן עלך מציאת האשה

המדיר את אשתו מליהנות לו. און הגלח תשמיעו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך נשכיל שמימס און לנו לכופו להוציא וליתן כסותה והגלח מונומיה נגמרה פירין והא משועבד לה: יעמיד פרנס. שלים שפירנסה: בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושה: ובכהן. שאם יגרסנה לא יוכל להחזירה ושמה סופי יתמרת יבנו ליה רבנן זימנא טפי: אחד מכל הפירות. קונס פרי פלוני עלי וואו קיים לה: שלא התקשט באחד מכל המינין. קונס נשס פלוני עלי וואו קיים לה: בעניות שלא נתן קצבה. נלשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אקרו עליה הוא דיוציא ויתן כסותה אכל אם נתן קצבה מתמין עד אחר זמן ונגמרה מפרס עד כמה היא קצנתה: ובעשירות. שריות לכן: עד שלשים יום. אם לא הדירה יומר און כופין להוציא: גמ' ויבין דמשועבד לה. למונות: נעשה

תוס' רי"ד

ואינו לפינוי לכופו לא הוא אלא שיש אלוהא שומע לרביי חכמים מוסיעין לה על כהונתה ביד שבתה לל על מרדו כדאמרין בפי א"ר' אלא שכן זה אינו מרד (בבבן) ויבין שכן ע"י פרנס מ"ה עד ל' יום ויעמוד מרס אבל יותר מכאן יוציא ויתן כסותה ואם אינו רוצה אז שבתו ובענין את אשתו הוי מרד ומוסר' לה ביד שבתה וכן המרי' את אשתו ומשמיט נדרו הנהא אינו מרד ומכבדו נדרו הוא עשה ומחזר למכורו פתח לגדור הלכך נותניו לל שבת' א' זמן אם הוא מרד ומשמיט מכלל נדר יוציא ויתן כסותה מרד ואם ברה כבוד שמלתי בו לפיטו מוסיעין לה ו' דריש' שבת' וא' קשיא הוא כשהריהא שלא הנהא מנו נאסר בתשמיש המתה ולא ניתן לו אלא שבת' א' כדתנן מרד את אשתו ומשמיט המתה פי' הנהא שאין תנא הנהא השמיט נאסר עליה מרד' לה הוא משמיט' לה: ואינו ביד' הוא לקמן במבוא בני לאקמי בורה ויהא ארוסה דחילי נדרו ואחתי קשתה כיון דחילי נדרו נדרה דתשמיש חיל בין נדר ועודה ארוסה ליתן לו אלא שבת' א' אלא כן לפיטו כיון שהריהא שבת' מכלל שאין תנא השמיט' בכלל וימקשה ויתן השמיט' חילי הכי כפי מרד' לה לל כמתיב דמפקע לה משעבודת' ה"מ: כיון דמשיבד' לה לאו כל

תוס' רי"ד

הא קיימא לן מצוה לקיים דברי המת. אפי' נכריא קיימא לן הכי דמנתי שליטי פ"ק דגיטין (דף ע"ו). דלמרינן רב' ואסי מוקי לה נכריא וואו קיימא לן מנתי לקיים דברי המת יש מקשין כיון דמנתי לקיים דברי המת אם כן מתי האי דדברי סכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו ואומר ר"ס דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא כשהוא מוחל ומתחלה לכן אי נמי דווקא במת נסון כתיב מקבל אכל דברי סכיב מרע כתיב ענין כמסורין דמו: אבר' יש שם אפטרופוס און מקחן מקח. פי' ר"ס דוקא מוכר אכל שמימס מתנה דלענין מתנה און סכרה לחלק בין יש שם אפטרופוס לאין שם:

תוס' רי"ד

המדיר את אשתו מליהנות לו. און הגלח תשמיעו נאסר עליה דהא משועבד לה הלכך נשכיל שמימס און לנו לכופו להוציא וליתן כסותה והגלח מונומיה נגמרה פירין והא משועבד לה: יעמיד פרנס. שלים שפירנסה: בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושה: ובכהן. שאם יגרסנה לא יוכל להחזירה ושמה סופי יתמרת יבנו ליה רבנן זימנא טפי: אחד מכל הפירות. קונס פרי פלוני עלי וואו קיים לה: שלא התקשט באחד מכל המינין. קונס נשס פלוני עלי וואו קיים לה: בעניות שלא נתן קצבה. נלשה עניה אם לא נתן קצבה לדבר עד מתי אקרו עליה הוא דיוציא ויתן כסותה אכל אם נתן קצבה מתמין עד אחר זמן ונגמרה מפרס עד כמה היא קצנתה: ובעשירות. שריות לכן: עד שלשים יום. אם לא הדירה יומר און כופין להוציא: גמ' ויבין דמשועבד לה. למונות: נעשה

בתהלים מזמור ט"ז אתה תומיך גורלי ופי' חז"ל שהוא על העצה לבחור בחיי' ומי הוא שלא יבין דבר פשוט כזה. אלא הענין הוא מפני שהעצה היעוצה להציל מיצה"ר ומעבירה. לפי מאמר חז"ל הנזכר לעיל הוא בשתי בחינות. האחד הוא בזכרון יום המות או תחלת מוצאו מאפס ומאין כמ"ש חז"ל שהוא שפלות הגוף ותכליתו עד שיתעצב האדם ויבוטל תאוותו בצער יום המיתה ברעה אשר ימצא את האדם באותו יום כמבואר בזהר. והעצה שני' שיעסוק בתורה וק"ש במסירת נפשו להשי"ת שהוא חלק אלוה ממעל. ויחשוב בחשבון ודין נשמתו לפני השי"ת. אמנם כי כן שיש הפרש גדול מאוד בין שתי הבחינו' כי בענין זכרון יום המיתה והלידה המעצב את האדם ונפשו. אף כי טוב הוא לבטל תאות הגוף. מ"מ מוליד בזה מאוד פחיתות הנפש להתדבק בשרשה העליונה כמ"ש בזוהר באתר דעציבו לית תמן שכינתא. דכתיב עוז וחדוה במקומו. אמנם עצת ה' היא תקום בעסקו בתורה וחשבון הנפש ומסירת נפשו לה'. הוא המביא לאדם לאהבה ויראה עליונה וגילה ברעדה וחיות הנפש כאמור ואתם הדבקי' בה' אלהיכם חיי' כולכם היום פ' היום בעה"ז כמ"ש חז"ל עולמך תראה בחייך. ונאמר ומל' ה' אלקיך וגו' ומסיים למען חייך שהוא המביא בעה"ז לאדם חיות עליון. וז"ש הנני נתן לפניך לשבר מלמעו' היצה"ר הא' החיי' והטוב. ר"ל שיהי' בחיי הע"ז ותטעום את הטוב שהוא עולם שכולו טוב מעין עה"ב והוא מ"ש ואתם הדבקי' וגו' ובו תדבקו ואת הדרך השני שהוא את המו' ואת הרע לזכור יום המית' והעונש והרעה שנמצא בו ובחרת בחיי' וזהו העצה שאמר אתה תומיך גורלי ולהיות כי בזה נכלל מ"ש שאמרו שם ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. שהוא חשבון הנפש בדביקותה לפני ה' כאומר וסביביו נשערה מאוד. יש לפרש בזה המשך הפסוק ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי שפירש"י כוסי לשון חשבון. ר"ל מנת חלקי בעה"ב וחשבוני לפניך. וע"ז קאמר אתה תומיך גורלי וגו' ויש לנו בזה אריכות ענינים בפירושי התורה ואין כאן מקומו. והנה אחז"ל שתי התקנו' בשתי בחינו' אלו כי יתחלק לפי האנשי'. כי האיש המשכיל אשר חשק' נפשו בתורת ה' ויכיר בהכלי שוא העה"ז והוא הנקרא איש חי כדכתי' ובניהו בן יהוידע בן איש חי. בזה התקנה שידבק בתורה ביתר שאת ויתר עז ולא ימיש ספר וגו'. אבל לא בזכרון יום המיתה להתעצב ח"ו להניח מדרך החיי' גם האמת הוא שלא יפחדהו ולא יירא כל כך מיום מותו כי גדולי' צדיקים במיתתן ונקראי' חיים במיתתן. אך יש אשר לא ישיג לזה ולא הגיע למעלה זו ולא יוכל לשבר תאות היצה"ר העמוס עליו מני בטן עד אשר השע עיניו מראות האור הטוב. ע"כ יפחדהו ביום המיתה כי באמת יתעצב ויועיל לבטל מזימת התאוה אשר תאלצהו ועתה מוכן כי אמר הכתוב טוב ללכת וגו' כאשר הוא סוף כל האדם ויזכור יום המות. וע"ז אמר והחי ר"ל הצדיק שנקרא חי. לעולם לא יפחד מזה וא"צ לזה. מ"מ טוב ללכת כדי שיתן אל לבו דברי' של מיתה כדרוש ר"מ דספיד וכו'. ואין להאריך יותר כאן:

דף עב ע"א **בגמרא תניא ה"ר"מ אומר וכו'.** יש מקשי' על מה שאחז"ל איזהו חסד של אמת חסד שעושי' עם המתים דהא גם הוא יש לו תשלום גמול כדאמרי' הכא דספיד יספדינו'. ונראה דאפ"ה לא דמי לשאר גמול שאותו איש עצמו ישיב לו גמולו משא"כ בזה שאותו שעושה עמו חסד לא ישיב לו אף דשכרו מן השמי' הוא דספיד יספדינו'. מ"מ נקרא חסד של אמת. שהוא כמו כל המצות שיש להם שכר מן השמי' והיינו דקאמר הכא טוב ללכת וגו'. ר"ל מצוה יותר בזה באשר הוא סוף ואין לו תשלום גמול מאותו אדם. אבל החי יתן אל לבו דיש לו גמול מן השמי' לאחר מותו שאין לך אדם שלא יצטרך לזה הגמול. ואפשר לפרש מה שאחז"ל שלשה תקנו' להרגיז יצר טוב על יצר הרע. והוא יעסוק בתורה ויקרא ק"ש. ויזכור יום המיתה. הוא נגד ג' עמודי עולם שהעולם עומד עליהם שהם תורה ועבודה וג"ח שהם בחיני' שלשה אבות. תורה כנגד יעקב שהי' יושב אהלי'. ועבודה כנגד יצחק שהקריב עצמו. והוא ענין ק"ש שהוא מסירת נפשו. וג"ח הוא בחינת אברהם שהי' בחינת חסד כדכתיב ויטע אברהם אשל. והתעורר' ע"ז הוא שיזכור יום המיתה. כמו שנאמר באברהם ואנכי עפר ואפר. והענין הוא שיזכור שאין אדם שלא יצטרך לזה הגמילות חסד של אמת. שלא יוכל לשלם גמולו עוד. ובזה יתרכה חשקו להחזיק במדת ג"ח ועוד כתבו המפרשים דיש לפרש ענין טוב ללכת הוא שיזכור יום המיתה. וכמ"ש חז"ל הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו' ולהיות כי אין דומה ראי' לשמיע' ע"כ טוב ללכת ולראות כמ"ש מי גבר יחי' ולא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול סלה. נראה פירושו הואיל ואין איש שלא יראה בעיניו ענין המות כל ימי חייו. לכך ראוי לו להתעורר למלט את נפשו מיד שאול סלה. וגם דוד המלך ע"ה הזכיר אלו ג' דברי' במזמור נ"א שאמר והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך שהי' יכול לכופ' את הרע' בענין המית'. שנקרא דבר כדכתי' לפניו ילך דבר. ואמר עוד תזכה בשפטך והוא ענין לפני מי אתה עתיד ליתן דין ואמר עוד הן בעון חוללתי שהוא ענין מאין באת ויש רמז במילת א"ד"ם על ג' דברים אלו שהוא ר"ת אין. דין. מות. וירמוז ע"ז מ"ש באשר הוא סוף כל האדם. שהאות האחרון מרמז עליו. והנה הריטב"א ז"ל כתב דפשטא דקרא משמע כפי' השני שיזכור יום המיתה. אלא שאינו ענין למאי דאירי' בשמעתין. ובספר שיטה מקובצת הוסיף דטעמא דר"מ דלא מפרש כפשטי'. דא"כ כיון דכתיב באשר הוא סוף כל האדם דהיינו שישביב אל לבו שהוא סוף כל האדם. למה הוצרך עוד והחי יתן אל לבו. ולענ"ד נראה דשני הפירושי' אמת דודאי פשטא דקרא הוא באשר הוא סוף כל האדם ויתעורר מזה לבל יחטא. ואמר עוד טעם משום והחי יתן אל לבו דברי' של מיתה דספיד יספדינו' וכו'. ויש להבין דצריך שני הטעמי' עפ"מ בפירושי התורה ממה שאמר מרע"ה. ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וגו' ובחרת בחיי'. דלכאורה ענין בחירה זו פשוטה היא. כי מי לא יבחר בחיי' ממות. גם

חשן משפט רנב הלכות מתנה

עמ שפתי בהן

סימן רנב סעיף א' אן אפילו לכתובת בנין דכרין. פירוש, אכל לעיקר כחובת אשה אין צריך להאי טעמא שמתנת שכ"מ אינו קונה כי אס עד אחר מיתה, כי אף שיקנה מהיים הלא האשה טורפה בשטר כחובתה המוקדם אפילו ממשועבדים מומן כחובתה, דאין לומר דמיירי במטלטלין דאין בהן דין קדימה, דל"כ אף כחובת בנין דכרין אינו גונה ממתנת שכ"מ כיון שקדם וגבה*:

משה"א סק"א

לא מצאונו עם דברים אלו ועי' בפרישה סעיף א' ובסימוניו וסי' ג' וברשב"ם ע"ד ד"ה ה"ג בהלכות גדולות

בן שהרי במיתתו כו'. עיין פרישה סימן ר"ן*, עס כחבתי בשם רשב"ם מילתא נטעמא, דכחובת ומנוטת שכן תקנת חז"ל לגנוטן מנכסיו אחר מותו והן מיקני שחול שעבדן על הנכסים מיד בשעת שהוא גוסס ואינו עוד כר קיימא, משא"כ מתנתו שנתן השכ"מ או בריא נעלמו שיקמן לאחר מותו, אדם חביב לעלמו וגומר נדעמו שלא יחולו קנינים אלו עד אחר יאילת נשמתו, כי כל עוד רוח נשמתו באפו מקוה שעוד יש מקוה שיעמוד וישארו הנכסים בידו: בן נתחייבו הנכסים בכתובה, וכתב ריב"ש סי' (רמ"ו) ורמ"ד, אלמנה שקיבלה קנין לשכ"מ לקיים זואמו נכסיו, מ"מ גובאת כחובתה מחילה ואח"כ תשלם משאר נכסיו, עכ"ל ד"מ סימן רנ"ה סעיף ד': דן שאין נכסים גבי יורשיו. כי מה שנשאר ביד היורשים הרי הוא כאלו היה ביד הנותן אציקו, ושיך זה למימר דאין גובין מהמקבל כשיש ביד הנותן בני חורין: דן ואח"כ חזר ונתן כו'. פירוש, לא נתרפא מחלו בנימיים ולא היה צריך לחזור וליתן, אלא כתב הדין כשארע שמעשה כך היה:

מתנת שכיב טרע מוציאין ממנו למזון האשה והבנות

סימן רנב

וכו' ב' סעיפים

א מתנת שכיב טרע אינה קונה אלא לאחר מיתה ואין אחר זוכה בדבר שצוה לו בין במקרקעי בין במטלטלי אלא לאחר מיתה לפיכך מוציאין א"אפילו לכתובת בנין דכרין ולמזון האשה והבנות מיד אלו שצוה לתת להם בשהרי במיתתו בנתחייבו הנכסים בכתובה ובמזונות ואלו שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה. הגה (דוקא) לשאין נכסים גבי יורשיו. ואח"כ מתנת שכיב טרע ושעמה אשמו ולא מיחסה ה'ואח"כ חזר ונתן ואלו מיחסה אשמו אין גובאת כחובתה ממתנה זו שהרי המתנה הראשונה קיימת ולא אמרינן דשניה צולה הראשונה דהרי לא חזר בראשונה רק צו להחזיקה (ויש אומרים דאף על פי ששמה המתנה גובאת כחובת ממתנתו ועיין בל"ה סימן ק"ו).

ב מצוה לקיים דברי המת אפילו בריא שצוה ומת והוא שנתנו עכשיו

צינים ומקורות סימן רנב (א) לטון רמב"ם פ"ח מומי דין ח-טו. (ב) כן פירש המ"ם עס דין טו. ד"מ א. (ג) כ"י סוף פרק ט' טולין ב"ב ס"ד ריש ע"א מדפי הרי"ף. ד"מ עס. (ד) מדרש פרק אלמנה ניוטת כחובתו סי' רמ"ח ופסק מי שמת ב"ב סי' תרל"א נכס רב"ן. ד"מ סימן ר"ן סעיף י"ח. (ה) מדרש פרק ט' טולין סי' תקפ"ו נכס ר"מ. ומהלכ"י נכסיו סי' פ"ו. ד"מ בל"ה סוף סימן ק"ו. (ו) סעיף ב'.

עך להם

לדברים אלו כמתנת בריא. בניי עס בשם חשובת הרי"ן בן הראש"ש סי' פ"ד. מלוח ע"פ טבה כמתנת שכיב על הדרך שגובה בן היורשין, אם אין שם בני חורין. בניי סעיף א' בשם המגיד משנה פ"ח מוכיה הי"ס בשם ר"י מיגש ב"ב סל"ג ע"א ד"ה אמר ליתן.

סימן רנב סעיף א'. והבנות כו'. כשאין נכסים אצל היורשים. בניי סוף סעיף א' בשם נ"י ב"ב ס"ד ע"א מדפי הרי"ף. שם בסופו. ועיין אה"ע סימן צ"ג (נעדר לחס) על דין כ' וריב"ש סי' ק"ו. מתנת שכיב שחיה כתוב בה מהיום או מעכשיו, אע"פ שכתב ולאחר מיתה הרי היא

באר הגולה

סימן רנב סעיף א' א. לטון הרמב"ם נפ"ם מהלכות זכיה דין ח'. וכתב הרב המגיד, פסק כרנא דלמר הכי סוף יש גומלין דף קל"ז ע"א. א. עס (ברב"ט) דין ט'. ב. כן פירש הרב המגיד [שם] מ"ש רבינו לחובת האשה, שפירשו כחובת בנין דכרין שאינה טורפת ממשועבדים אחרים וטורפת מתנת שכ"מ וכו', ואין לומר כחובת אשה שהיא בחיים, דהיא אפילו ממשועבדים גמורים טורפת [כמ"ש בל"ה עיין ק' (סעיף ג)]. והדין הזה יא' לתכשר ממאי דלמרינן עס [ק"ד ע"א] שהתא בירושא דאורייתא אלמנה ניוטת מנכסיו מתנת שכ"מ דרבינן לא כ"ש, וזה דעת הר"ף [סי' ע"ב מדפי הרי"ף]. ועוד למד משם אכן מיגש [שם ד"ה אמר ליתן] דמ"ע ע"פ כיון שגובה מן היורשים ק"ו שגובה ממתנת שכ"מ וכו', נמקס פסיקא גמורה שיפקיד בע"ה אה חובו. ב. פירוש, לאומו איש. סעיף ב' ג. טור סעיף ב'. כסוף פרק ו' דכחובות דף ס"ט ע"ב פסק רב נמנן

ביאור הגר"א

סימן רנב סעיף א' א. מתנת כו'. כ"כ קל"ה ב' קל"ז א' קנ"ב א', ב"מ י"ט א': ב. בין כו'. קרקע, [ב"ב] קל"ז א' ומודה כו' מאי טעמא כו'. במטלטלין, [שם] קל"ה ב' כתבו ומנו כו': ג. לפיכך. [שם] קל"ג א' השתא כו': ד. אפילו כו'. ר"ל אף שאין נענין ממתנת בריא כמ"ש בריש פרק אע"פ [בחובות נ"ה ע"א] ובריש פרק הניקין [גיטין מ"ח ע"ב], ושם ג' ב' איפשיט דמתנה נמי נקראת משועבדים, ואע"ג דלמי לה, דמייחס בעלמא היא כמ"ש הרי"ף עס [כ"ה ע"א מדפי הרי"ף]. ועיין רשב"ם ב"ב עס [קל"ג ע"א] ד"ה ואל לאו [נוטלין] כו', ומוס' נכחונות מ"ט ב' ד"ה הוא כו': ה. שהרי כו'. כמ"ש עס [ב"ב] קל"ז א': ה. ודוקא כו'. כמ"ש גענין ג' ב', וקרי לה משועבדים גבי יורשים: ז. ואחד שנתן כו' ויש אומרים כו'. עיין בל"ה עיין סימן ק"ו סעיף ב' בהג"ה ובניית שמואל עס ס"ק ד' ו' ח': סעיף ב' ה. והוא כו' אבל כו'. דל"כ מיקשי הא דקדיל [ב"ב קנ"א ע"ב] מתנת

באר היטב

סימן רנב סעיף א' א. שהרי. הרשב"ם כתב מילתא נטעמא, דכחובת ומנוטת שכן תקנת חז"ל לגנוטן מנכסיו אחר מותו והן מיקני שחול שעבדן על הנכסים מיד בשעת שהוא גוסס ואינו עוד כר קיימא, משא"כ מתנתו שנתן השכ"מ או בריא נעלמו שיקמן לאחר מותו, אדם חביב לעלמו וגומר נדעמו שלא יחולו קנינים אלו עד אחר יאילת נשמתו, כי כל עוד רוח נשמתו באפו מקוה שעוד יש מקוה שיעמוד וישארו הנכסים בידו, עכ"ל הסמ"ע [סק"ב]. ועיין נמשנת רשב"ם [חרי"ם] סי' מ"א. ושיך

סימן רנב סעיף א' א. שהרי. הרשב"ם כתב מילתא נטעמא, דכחובת ומנוטת שכן תקנת חז"ל לגנוטן מנכסיו אחר מותו והן מיקני שחול שעבדן על הנכסים מיד בשעת שהוא גוסס ואינו עוד כר קיימא, משא"כ מתנתו שנתן השכ"מ או בריא נעלמו שיקמן לאחר מותו, אדם חביב לעלמו וגומר נדעמו שלא יחולו קנינים אלו עד אחר יאילת נשמתו, כי כל עוד רוח נשמתו באפו מקוה שעוד יש מקוה שיעמוד וישארו הנכסים בידו, עכ"ל הסמ"ע [סק"ב]. ועיין נמשנת רשב"ם [חרי"ם] סי' מ"א. ושיך

הירדשי רעק"א

בהג"ה. אין גובאת כחובתה. נ"ב, עיין אה"ע סימן ק"ו סעיף ב' בהג"ה: סעיף ב'. מצוה לקיים דברי המת. נ"ב, ובקטן לא אמרינן מזה לקיים דברי המת. מדרש פרק מי שמת (ב"ב סי' תרל"ה) ועיין לעיל ריש סימן ל"ה*: שם. שנתנו עכשיו. נ"ב, אם הפקיד בידו, וראה דב"ל ואמר אם אלטרך אקנתו מתן ואם אמות חתן נלולוי, לא מקרי הושלם לשם כך, כיון דשיקף המסקיה לידו היפה לזרך עלמו. ד"מ (סעיף ב') בשם מדרש ובי"ב סי' תשצ"ב:

סימן רנב סעיף א. לפיכך מוציאין. נ"ב, באורים ותומים בניי תפיסה אות ק"ד בסופו כתב דאין לעשות קיס לי כהרצל"ד [פי"ס חשיבות ה"י] דמלוא על פה אינו גובה ממתנת שכ"מ. ואולי במטלטלין דמתנת שכ"מ י"ל דיכול לומר קיס לי דכח"ג לא חיקנו בגלוינו, עיין אה"ע סימן (נ"ג) ונ"ג סעיף ב' בהג"ה ובניית מאלר עס: סמ"ע ס"ק א'. כיון שקדם וגבה. נ"ב, זה ממה, וראשי דעת ע"ז ג"כ כספר בית מאלר וצדשת הבית [במשנה] סי' ו' והפניה: שם

השן משפט רנב הלכות מתנה

ה' אב"ד היו בידו כ"ו עיין **לשליש לשם כך** הגה (ה"א) אצל היו בידו קודם ולא לשם כך או שנאו לידו אחר נחמנה מנחם עזריה סי' ג' נקש"ן: הלואה אין כזה משום מלוה לקיים דברי המת. כל דבר שנקנה במחנה שכיב

צדיקים ומקורו (ז) טור סוף י' ומלך פתח מי שמת כ"ב סי' תר"ל. (ק) תמנה מרוב דני' סי' תרס"ו. רמ"ב. סימן רנב (ו) כיה ממהירות הרמ"א שליח ואילך, ובר"ר: לשלוח.

עך להם

סעיף ב' בסופו. בנר לא אמרין מצוה לקיים דברי המת. תוס' נוסף י"ג א' (ד"ח ומ"א). אין אומרים מצוה לקיים דברי המת אלא במה שאומר בפירוש, לא במה שסוכן מתוך דבריו. ריב"ש סי' ר"ח. בקטן לא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת. מרדכי פרק מי שמת (גי' סי' תורה-תולדות). שכיב מצוה לקיים דברי המת, ואם היה בעין ולא פירש לבי צויה, אין בו משום מצוה לקיים דברי המת, וגם לא משום מתנה בין שלא אמר אלא פירש. והרי היא כשאר הגשמים. וכ"י ט"ף ט"ף ב' נשם הרשב"א בחשוכה סי' ר"ז.

מור"ה

סימן רנב סעיף ב'. כל דבר שנקנה. ז"ל הגהה מרדכי פרק יש נחמין נ"ס תרס"ו, היכא דהוי מטעם מצוה לקיים דברי המת אין זוכין כלל אלא שכופין היורשים לקיים מצות אביהם, ואם אמר נתנו חפץ זה לפלוני והיורשים נתנהו או מכרוהו לאחר, אין לו טענה על הלוקח או המקבל מתנה, אפילו יהא אותו החפץ בעין, שהרי לא זכה באותו חפץ מעולם, אבל אם מטעם דברי שכיב ככתובין וכמסורין, זכה באותו חפץ לגמרי, ואם מכר או נתן יש לו דין על הלוקח או על המקבל, שהחפץ נקנה לו בכל מקום שהוא, ואם היה בעין יתלנו ואם אינו בעין יחזיר לו הדמים, דה"ל כגזל ולא נתיאשו הבעלים רצה מזה גובה, עכ"ל. וזהו עצמו ממש דברי רמ"א כאן, ודבר שנקנה במתנה שכיב זכה המקבל בחפץ עצמו והלוקח מן היורש הוא לוקח רבר הנגזל, משא"כ דבמקום שאינו נקנה מצד שכיב אלא הוא בריא, כיון שיש טעם משום מצוה לקיים דברי המת, אין לו זכות בגוף החפץ רק שמוטל על היורשים לעשות כן ולא על הלוקח, ומשורה דברי הסמ"ע סי' (ה') (ו') דמוקי לה דוקא בקרקעות תמורתן, דהא בהרי"א חזינן בהגהת מרדכי דמייירי במטלטלין כמו שהעתיקו שכתב ואם היה בעין כ"ו, ומה שדימה זה לדברי המישרים (נתיב כי' חלק י' שהביא ב"י [סעיף א']), לא קרב זה אל זה, דהמישרים כתב שאין בעי"ח ומוזנות אשה גובים ממתנת כריא אפילו ממה שנתנו יתומים, דאין שם זכות בגוף המטלטלין רק שעבוד כה חוב, וכיון דגביית החוב ממטלטלין אינה אלא מדרבנן לא מיפקע מתנה בריא, שהיא מדאורייתא, הן מה שנתן האב הן מה שנתנו היתומים, אבל בדברי הגהת מרדכי ולעיל ואחריו רמ"א כאן במתנת שכיב, הוא מטעם דזכה המקבל בגוף החפץ והיורשים הם גולנין כמה

ביאור הגר"א
ש"מ נתקנה נתי קנין, ולמאן נ"מ אמרין (שם ע"א) דברי שכיב כמתנים ומתורים דמי, ומ"ס קני"א א' והא ל"ה משך, ושם קמ"ט א' עונדו דלוקח, ועודו דנתיב נגטין (ש"ב) מ"ו (ע"א), ושם י"ג א' אלימא כנרס כ"ו, ועיין מוס' שם ד"ה והא כ"ו ונב"ב קמ"ט א' ד"ה דקא כ"ו, ע"ש. ודין דמנהו כ"ו, שם סוף פרק א' (גיטין י"ד ע"ב ט"ו ע"א), ושם מ' א', וסוף פרק ג' דמטות (ע"י ע"א) ופ"ג דמנעין (כ"א א'): ט. כל דבר כ"ו. כן יסג שם (הגהות מרדכי המובא בציונים אות ח') קשיט מוס' ה"ל (בסק"ח), דלע"ג דכופין היורשין לקיים מצות אביהם אין המיוז רק עליהם ולא על הנכסים ואין לו על הלוקח כלום, משא"כ דברי שכיב כמתנים ומתורים ומה שכתבתי:

פתיח תשובה

לכופו לקיים ולדרון לפני אותו פלוני, ומה שטען כי עיקר התקיעה בך לא נתן רק להפיס דעת אמו, לכאורה טענה גדולה היא, כיון שעשה זה על פי הפצרתה בחליה אינו צריך התרה כלל, כמבואר ביריד סימן רל"ב סעיף י"ז בהג"ה מי שגרר להולה איזה דבר או עשה זה משום הפצרת התולה שלא תיטרף דעתו עליו הרי כבוד אונס. ואף שדין זה אינו כור בעיני כל כך כ"ו, וכן שמעתי וראיתי דעבדי עובדא בנפשיתיהו ולא עלתה להם כהוגן, מי"מ כיון שהדבר מבואר בשו"ע ודאי דאין לפקפק עוד. איברא ג"ל דיש לחלק, דדוקא במי שאינו חייב לשמוע למצותו כלל רק מכה השבועה, או יכול לומר שעשה שבועה שלא תיטרף דעתו, משא"כ בצוואת אב או אם שמחוייב לקיים עכ"פ לפניו משורת הדין וכופין על זה בדברים כמי"ש לעיל, אי"כ אם עשה תקיעת כף או שבועה על זה אין נמצא לו היתר, הלא אף בלתי שבועתו מחוייבם אנהו לכופו בדברים לקיים צוואתו, וראיה לחילוק זה מיעקב שהשביע בחליו ליוסף כ"ו, וכן משמע קצת מרברי המרדכי (מהרי"ן סי' אשי"ה) שהובא שר"ע סימן פ"א סעיף ב' בהג"ה והובא שם בסמ"ע (סק"ח), דאפילו היכא דמתק הבן לא יוכל לומר שעשה כ"ו שלא להכניסו ושלא תטרף דעתו, מכ"ש היכא שנתן תקיעת כף, על כן פשוט בנידון רידן אין היתר כלל, עכ"ד ע"ש, ועיין מה שכתבתי לעיל סימן כ"ב סעיף א' סק"ג:

כתובות דף עב

קח שפתי כהן

חשן משפט רנג הלכות מתנת שכיב מרע

סאירת עינים

אלא נראה דהתוספתא מירי נמתנה, וכ"כ הנמוקי יוסף סוף פרק גט פשוט (ב"ב פ' ע"ב מדפי הרי"ף) בשם (הנ"י) [הרשב"א, שם קע"ג ע"א ד"ה גרסינן]. וי"ל דלא קשה מידי מהתוספתא, דהא נפרק מי שהיה נשוי [כתובות] דף ל"ד ע"ב פ"ג פירש"י בשם ר"מ ש"ס נ"ד ש"ס ש"ס ש"ס, וי"ל דהא נפרק מי שהיה נשוי, ומשני תנאי הוא כו', א"כ התוספתא אחיז כמ"ד יתלוקו ואין קי"ל שרא, וא"כ נחזק נמי היכא דשייך שודא אמרינן בש"ס סוף פרק גט פשוט [קע"ג ע"א] גבי שני יוסף בן שמעון שהלוח לאחד דהמוציא ממניו עליו הראיה ויטול הנה כשיש שוכר בידו

כבודו, ומנהו לקיים דברי המת,

משא"כ נאמרו שלא יקברוהו, ללא כל

כמיניה להלין המת ולא יקברוהו, ואף

אם תאמר שכוונתו היתה שמוכסו לא

יקברוהו אלא מן הגדקה ומשל ציבור,

בזה אמרו לאו כל כמיניה להעשיר את

בניו ולהטיל נפשו על הציבור, וכ"ש

נאמרו שיעשירוהו מהנדקה, וק"ל:

סעיף ל"א (פ"ד) ע"ן היורשים

חייבים לקברו. שהן במקום אביהן

והנכסים שירשו הם אביהן עליהן

וקוברין אותו משלו: (פ"ד) ע"א ואין

דראשון כו'. פירוש, ולא אמרינן

מדאמר ומנה לפלוני בני וירש ולא

אמר סתם מנה לפלוני והשאר יירש

הכל, שמע מינה דחזר מנה שאמר

ראשונה [דכן] זה לא יטול אלא מנה

דמשמע דהשני יטול הכל, ואמר שהשני

לא יעדיף מהראשון אלא במנה, וירש

דקאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

שנים שזין יתלוקו ביחד דהא ליכא אומדנא
ס"ח מאחר שחייב להן.)

ל' שכיב מרע שצוה ואמר אל תספדוהו

ס"ח אין סופדין אותו אמר אל תקברוהו מנכסיו

דאין שומעין לו אלא כופין את היורשים לקברו

מנכסיו.

לא ס"קמי שנתן מממונו מתנות הרבה ושירר

מעט ליורשיו ה"היורשים חייבים לקברו (ס"ח)מי

שאמר מנה לפלוני בני ולא יירש ומנה לפלוני בני

ויירש והיו לו נכסים הרבה ואין לו רק אלו השני

בנים השני יורש הכל י"אואין לראשון רק המנה

שנתן לו.)

ציונים ומקורות (א) טור סעיף מ"ח בשם הרא"ש בתשובה כלל

י"ג ס"י י"ח וכלל פ"ו ס"י ר. ס' בטור סעיף מ"ט בשם תשובת הרא"ש

סוף כלל ס"ב.

דדייני, אבל לגבי יורשים גופייהו מה נצק הא מ"מ יכולים לדחותו. וכ"כ

נמוקי יוסף סוף פרק גט פשוט [שם] להדיא בשם הריטב"א [שם]

דנדרה שהוא חייב לאחד מהן, אין לאחד מהם כלום עד שיביא ראיה,

ויכולים היורשים לדחות כל אחד כו', ומציאו ב"י לעיל סוף סימן ס"ה.

אך שהריטב"א כתב שם דדוקא נחזק אבל נותן מתנה לא, מפני

שהתקבל מתנה כעין שזקף בנכסים, עכ"ל. וחילוק זה לא נראה לי, דהא

בכל דוכתא אמרינן גס לגבי מקבל מתנה כל היכא דליכא ספיקא אינו מוציא מהיורשים אלא נראה.

אלא נ"ל דהא דאמרינן בש"ס ופוסקים כאן

שודא, וכן בתוספתא יתלוקו, הכל מיירי כשאין כאן יורשים, או כשהיורשים רוצים לקיים ולימן, או כשהנ"י עובדיה כותבים הראשונה זה לזה, הא לאו הכי

יכולים נאמרו לדחות לכל אחד ואחד, כן נ"ל*:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

קאמר ר"ה לומר המומר יהיה זו השני כירש שחולק עם שאר יורשים

הדומים לו, קמ"ל דלא, דא"כ הו"ל למימר וירשו, אלא אמרינן דעמו

הימה שהשני יירש המומר לבדו, והא דהוצרך לומר שיעול מנה, י"ל שמה

היו בידו מאתים זוז שהיו לשני בניו ואופן ציור לתת להן, ולא היה בכלל

ממונו, עכ"ל הטור בשם תשובת הרא"ש [המובאים בציונים אות ס"ד]:

משה"א
ספ"א

אצ"ל
ספ"א

מנוח שהוא יפרש האיבעיא כפירוש רשב"ס והנימוקי יוסף.
כ"ד הד"ש
הק' יחזקאל סג"ל לנדא

לפנינו למה הוזכרו לסיים דברייהם כדאמר צפ' בתרא
דמגילה, והרי מפורש כאן בהדיא בגמ', אלא ודאי
שהגירסא רק סתם, ס"ת מאי. ומעתה לא קשה על ה"ר

סימן מד

דבר שלא בא לעולם בצוואת הקנאת ושכירות מקום

שיקנו על מה שאומר עתה, מ"מ בסוף הצוואה שנאמר
בלשון עבר ובלשון הודאה שכל הנ"ל נעשה בכל אופן המועיל
ומספיק, הרי הודה שנעשה באופן המועיל ומספיק וזה
פשוט מאוד, ודברי מעלתו המה נכונים ודברי היורש בטלים.

ראמנם מה שיש לדון צוה, הוא על המקום שזוה שפלוני
יעמוד עליו כל ימי חייו והשכירות יהיה להקדש,
צוה ודאי לא הקנה גוף המקום להקדש שהרי הקנהו לפלוני,
רק השכירות הקנה להקדש, ושכירות הוא דבר שלא בא
לעולם, והוא ממש דין המחזק בסי' רי"ב סעי' ז' שאמר שכל
צית זה לעניים, שחילק שם הרמ"א על המחזר ופסק, שלא
זכו העניים. ומעתה, אם היה מקום לערער על שכל המקום
הזה היה מקום לערער גם על השאר מטעם קני את וחמור
[קדושין נא, א. ועיין שו"ע חו"מ סי' ר"נ]. אמנם גם הא
לימא, שהרי פלוני ודאי קנה המקום לכל ימי חייו, שהרי לו
הקנה גוף המקום לעמוד עליו וכיון שקנה המקום חל עליו
השכירות שעל תנאי זה הקנה לו המקום וממילא מחוייב לקיים
התנאי וליתן השכר לעניים, שאף שאינו מקנה דבר שלא בא
לעולם יכול לעשותו תנאי, ועיין בסי' ר"ט סעיף ח' בהג"ה.
אלא שאם פלוני לא ירצה לזכות במקום הזה כלל, ממילא אין
עליו חיוב לקיים התנאי וחוזר מקום הזה להיורש, ופטור היורש
מליתן שכר המקום הזה להקדש, אבל שאר המקומות נשארים
להקדש בחוקפס. וכמו כן אחר מיתת פלוני חוזר גם המקום
הזה להקדש, כי אנו מפרשים מה שנאמר בצוואה, שנעשה בכל
אופן המועיל, דהיינו שהקנה גוף המקום לפלוני לכל ימי חייו
ואחר מותו יהיה קנוי גוף המקום להקדש.

דברי הד"ש

הק' יחזקאל סג"ל לנדא

בע"ה פראג ד' אייר תקל"ט לפ"ק.

תשובה

לכבוד אהובי ידידי האלוף בתורה המופלג החכם השלם
כבוד שמו מו"ה שמואל נר"ו חר מבי דינא רבא דק"ק
מנהיים.

מכתבו הגיעני שזוע זה ועם היומי טרוד עם הישיבה
ותחלת הזמן גרמא עם כל זה לאהבתו לא אחרתי
מלהשיב. וע"ד אשר שאל, צוואת שכיב מרע שכתוב בה שזוה
המצוה לכתוב ולחתום וליתר תוקף ועוז צוה להעדים לקנות
ממנו בקנין גמור אגב סודר, ולא לגרוע עי"כ כח הצוואה,
והצוואה לא יגרע כח הקנין סודר, רק שניהם כאחד יהיו טובים
לאשר ולקיים בלי שום דין ודברים וטענה וכו', ושזב נאמרו
הפונקטין שזוה על סדרן ובאמצע הפונקטין נאמר פונקט
אחד, והוא, מד' מקומות שבצית הכנסת אחד מהן יהיה שייך
לפלוני כל ימי חייו בעד צ' זהובים בכל שנה ושנה ומאותן צ'
זהובים ומשכירות של ג' מקומות הנשארים יעשו נר יא"ץ בכל
שנה ושנה והמעוה הנשאר יחלק לאיזה לומדים שילמדו בכל יום
היא"ץ. ובסוף הצוואה חזר ונשנה היפוי כח של קיום הצוואה
צוה הלשון, כל הנ"ל נעשה בכל אופן המועיל ומספיק ובכל
תוקף שטרי צוואות דנהיגי בישראל העשויים כתקנת חז"ל
וכתוקף שטרי מתנות והתחייבות וכו'. ובא היורש לבטל פונקט
זה, מחמת שקנין זה הוא על דבר שלא בא לעולם, ונשען על
דברי רמ"א בסי' רי"ב סעי' ז' בהג"ה שלא קנה ההקדש.

הגהה בודאי יפה דן מעלתו, שאמרינן שהקנין נעשה על גוף
המקומות ואף שהקנין הנאמר בתחלת הצוואה אי
אפשר לפרשו כן משום ששם לא נאמר לשון הודאה לשעבר
שכבר עשה קנין אלא שזוה לקנות בקנין סודר, ומשמעו

סימן מה

א. צוואה שהעד קרוב ונוגע ב. חובות הנכרים אם נקנים במתנת שכיב מרע

אתמול קבלתי מכתבו ובלילה עיינתי. והנה על דבר
הצוואה, לדעתי הערעור שקראו שם על הצוואה זו
מחמת שעד אחד מן הצוואה אשתו היא שני עס בעל
האשה אשר ניתן לה בצוואה סך ע"ה זהובים. עוד בה שנית,
שבצוואה זו נדרה בגד אחד לבית הכנסת לעשות ממנו חופה,
הודפס מאתר אוצר החכמה

ב"ה פראג כ"ח חשוון תקמ"ב לפ"ק.

תשובה

קראתי בשם שמואל הרמתי, האומר לחכמה אחותי, ה"ה
אהובי ידידי הרבני המופלג בתורה ובחכמה הדיין
המצויין מו"ה שמואל הנ"ל.
נודע ביהודה השלם - חו"מ (ומפתח כללי לנוביי) / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 156] {726077}

והעד דירתו שם במקום ההוא והרי הוא נוגע בעדות. הנה, אם מצד החופה, אם יש שם במקום ההוא חופה אחרת טובה כזו, אינו נוגע כלל, וחופה דומה לספר תורה שאם יש להם ס"ת אחרת אינו מיתשז נוגע כלל, כמבואר בסימן ז' סעיף י"ג, וכתב הסמ"ע שם [ס"ק כ"ח] שמותר להדיינים לקרות אפילו בצאחו ספר דלא מיתשז הנאה, יעוין שם, וכיון שאין צריך אפילו סילוק מאותו ספר תו אין סילוק בין עד לדיון, דכדבר הצריך סילוק נחלקו רבותא אם מועיל סילוק בעד,

הג"ה מבין המחבר

והוא חולקים דלא מהני משום דבעינן שיהיה תחילתו וסופו בכשרות*, אבל בדבר שאין צריך סילוק הרי הוא בכשרות מתחילתו, ואם כן אם יש להם חופה אחרת כזו, אינו נוגע, ולמישז שידמנו שתי חופות ציזם אחד ויזדמן שתוך שני נשואין יהיה אחד מקרובי העד, לזה לא חיישין כיון שאינו נוגע לעת עתה והוא רק חששא רחוקה, וליתר שאת יהיה העד מסלק עצמו וכן קרוביו מלהשתמש בחופה זו, והרי רוב הפוסקים ס"ל דגם בעד מהני סילוק. ואמנם מצד שאשתו היא שני בשני עם צעל האשה הנ"ל, ודאי דזה הוא פסול, שהרי הצעל יש לו פירות ממעות הללו, ודברי מעלתו צוה לחוקים.

ואמנם אף אם יהינא להפסול כל דבריו

שהעד פסול מחמת החופה

והשני מחמת קורבא, עם כל זה לא מיגרע כח צוואה זו ביתר הדברים שהם לאנשים אחרים כלל והמה זוכים בכל מה שזוכר להם לזכות צוואה זו, ולא שייך כאן עדות שצטלה מקצתה כלל. ותמהני אף שגה שגיאה גדולה כזו, שאם היו כולם יחד נכללים כגון שהיה כתוב שפלוגי ופלוגי ופלוגי יחלקו עם העזובן והיו העדים קרובים לאחד, אז היה הדבר חלוי ברבותא בצלוגתא דרבינו האי גאון ורבינו חננאל, יעוין בטור סימן נ"א [סעי' ו'], וצוה כיון שהרי"ף [מכות ג'] ע"א מדפי הרי"ף [והרמב"ם [פ"ד מעדות ה"ז] והרא"ש [מכות פ"א סי' י"ד] והטור הסכימו עם רבינו חננאל, היתה

הצוואה פסולה, ואף גם צוה אם היו העדים זוכרים העדות היו יכולים להעיד על פה. אבל כגדון דידן לא כללה הנעדרת את כולם יחד אלא כל אחד בפני עצמו, ולכל אחד בפני עצמו נאמר תנו או יטול וכדומה, והרי דבר זה מפורש ברמב"ם פ"ד מהל' עדות הלכה ז' ושנוי בטור סימן נ"א ומשולש בשו"ע שם סעיף ו' ח"ל, הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת והעדים קרובים לאחד וכו' הרי השטר פסול וכו', אבל אם כתב בשטר אחד שנחתי לראובן חצר פלונית ושנחתי לשמעון חצר פלוני ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה, זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת שאלו שתי עדיות הן אע"פ שהם בשטר אחד. הרי כיון שזוכר אלל כל אחד נתינה לעצמו הם שתי עדיות, והיינו ממש גדון דידן. ותמהני על מעלתו שהביא ראשית הסעיף הזה, שזה לשון מעלתו, מלכד שיש למצוא עוד תקנה לפי מ"ש בחו"מ סי' נ"א סעיף ו' באין חולק זולת הש"ך, עכ"ל של מעלתו, ובודאי שהיתה כוונתו לראשית דברי השו"ע דהיינו דמהני סילוק של זה הקרוב ועל זה חולק הש"ך [סק"ז], ולמה לא הביט לסוף דברי השו"ע אשר הבאתי דבריו וצוה אין שום חולק. וכן מה שכתבתי שאם זוכרים על פה יכולים להעיד, גם צוה אין חולק. ומעתה, מצד הקורבא אין כאן חשש לשארי המקבלים. רק אכתי היה לנו מקום עיון צוה, דהא ודאי דצחלק שהפרישה להקורבא אף שהקורבא אינה יכולה לזכות בדין מצד שהעד קרוב, מ"מ הפלוני האחרון שזוכר צוואה שזיכתה לו כל עצומה הנשאר אינו זוכה באופן חמשה ושבעים זהובים שהזכירה צוואה שיהיה להקורבא הנ"ל, שהרי נאמר צוואה המותר מנכסי עצומי חוץ מכל אלה ירושום ומתנות והקדשות הנ"ל וכו' יטול פלוני, הרי שמתנות הנ"ל אינו נוטל פלוני, ונשאר אופן ע"ה זהובים בלי שום זוכה, והרי הוא מתנת שכיב מרע במקצת וצעי קנין. וגם בלאו הכי אין כאן מתנת שכיב מרע בכלה, שהרי אופן כ"ה זהובים שלמה להירש דאורייתא, לא בתורת מתנה הוא, שהרי כך אמרה צוואה אחי בן אבי יירש כ"ה זהובים, הרי שזה הוא ירושה, וא"כ כל מתנות האחרים כולם מתנה במקצת הם שהרי שירה אופן כ"ה זהובים, ומה שאמרה שירש אותם אחי, הלא בכל מתנות שכיב מרע במקצת המותר הוא ליורשים ובעיני קנין¹. אף עיינתי צוואה והנה פיה פתחה בחכמה, וראשית דבריה היו הנני עושה צוואה במצווה מחמת מיתה, וצוה אפילו במקצת לא צעי קנין כמפורש בסי' ר"ג סעיף ז'. עד כאן דברתי במה שהזכיר מעלתו שחלקו שם הלומדים.

אבל אני לעצמי חושש על גוף צוואה זו, במה שלמה באחרונה שפ"פ יטול המותר שימצא בעצומה יהיה מה שיהיה הן כסף ושוה כסף הן קרקעות הן משכונות

1. עיין בדגול מרכבה חו"מ סי' ל"ה ש"ך סק"ז, במה שכתב לתרין הסתירה בין הש"ך שם לש"ך בסי' ל"ד ס"ק ל"ג. [נראה להחיד"א בטוב עין סי' ו' מש"כ ע"ד הדג"ר].
 נודע ביהודה השלם - חו"מ (ומפתח כללי לגוב"י) / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 157] {726077} הודפס מאתר אוצר החכמה

שאמר תנו הלואתי וכו', ולכן הוטרך הגמרא לתרץ שיש עוד קנין בצריא במעמד שלשפן. וכל זה לתרץ דברי רבא עלמנו אבל לאחר שזכינו לקנין אודיתא שהמציא רב איקא לקמן, תו לא צריכנא למעמד שלשפן ומועיל אף בחוב שאצל נכרי. אלא אף שאנו אומרים סברא, אעפ"כ לא נרים ראש לחלוק על דברי התוס', וממילא אי אפשר להוציא מחזקת היורש חובות בעל פה שאצל נכרים.

ולא זו בלבד חובות בעל פה, אלא אפילו בשטר ואפילו על משכונות הרי כתב רמ"א סימן רנ"ג סעיף כ' בהג"ה ד"א דוקא בהלוואה שיש לו ביד ישראל אבל לא בהלוואה שביד נכרי, ואפילו יש לו משכון או שטר מן הנכרי יש להסתפק אם יוכל להקנות, וכן נ"ל להורות. וא"כ שהרמ"א הכריע שכן נראה לו להורות, אף יוכל הזוכה על פי גוואחת שכיב מרע להוציא מחזקת היורש. ולא עוד אלא שאני אומר, אף שרמ"א בחוב בשטר כתב כמסתפק, והוא מדברי מהר"ם פאדווא בתשובה [סו"ס נ"ו], אני אומר מה דמסתפקא להו פשיטא לי דאפילו בשטר מיירי, דהרי גוף דין זה לחלק בין הלוואה שביד ישראל להלוואה שביד נכרי הוא מדברי הגהות מיימוני פ"י מוציה [אות א'] והמרדכי בפרק מי שמת [ב"ב רמז תרי"א], ושניהם כתבו הטעם משום דלא סמכא דעתיה, ומעתה ודאי בהלוואה שבשטר מיירי דאיתא בצריא בקני לך איהו וכל שיעבודה, דבמכירת שטרות אין חילוק בין שטר חוב שעל ישראל ובין שטר חוב שעל נכרי, ועיין בס"י ס"ו סעיף ל"ב בהג"ה, וכן מוכח שם סעיף ד' בהג"ה מדתלי הטעם הואיל ואין בו חיוב רק נתינת רשות, מכלל דשטר חיוב נקנה בכתיבה ומסירה, וכל זה פשוט. וא"כ כיון דאיתא בצריא היה ראוי להיות נקנה במתנת שכיב מרע והוטרכו הגהות מיימוני והמרדכי ליתן טעם משום דלא סמכא דעתיה, אבל אי אמרת שהגהות מיימוני והמרדכי לא איירי רק בחוב בע"פ והרי הגהות מיימוני בתשובות השייכים לספר קנין ס"י ה' הביאו דעת ר"ת שאין מעמד שלשפן אלא בישראל בסתם בלי חולק, וכן המרדכי בסוף פרק קמא דגיטין [רמז שכ"ט], יעויין שם, וא"כ למה להו למיהב טעמא משום דלא סמכא דעתיה וחילוק להו דליתא בצריא וממילא ליתא בשכיב מרע, אלא ודאי דבהלוואה בשטר איירי. ואמנם הב"ח [סי' רנ"ג אות ל"ה] שפירש דלא סמכא דעתיה היינו שאינו נקנה במעמד שלשפן לכך אינו במתנת שכיב מרע, וא"כ לדברי הב"ח חובות שבשטר אפילו של נכרים נקנים במתנת שכיב מרע. י"א לנו מזה, שכל החובות שאצל נכרים בין בע"פ ובין בשטר נשארים בחזקת היורש, כי מי ירים ראש נגד דברי רמ"א.

ועתה נדבר בחובות שאצל היהודים, דלכאורה גם בזה נפלגו רבוותא בחובות שבשטר כיון שלא אמר אינהו

וחובות על יהודים ונכרים חובות שבשטר ובעל פה הן מזומנים ואשראות ראוי ומוחזק עמו וכלי, כל אותו מותר יכול פ"פ וכו', עד כאן הנאמר בצוואה המנטרך לענינו. והנה ה"א ודאי שחובות בעל פה שאצל נכרים (א"ס) [אינס] יכולים להיות נקנים במתנת שכיב מרע, מלבד מה שהביא רמ"א בסימן רנ"ג סעיף כ' בהג"ה שזה הוא גם בחובות שבשטר, אלא שבחובות שבבע"פ בלאו הכי יש לדון. ונקדים הסוגיא בפרק מי שמת [ב"ב] דף קמ"ו ע"ב וקמ"ח ע"א, למימרא דסבר רב נחמן מילתא דליתא בצריא ליתא בשכיב מרע והא אמר רבא אמר רב נחמן שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני הלוואתו לפלוני ואע"ג דליתא בצריא ליתא בשכיב אמר הואיל וירש יורשה, רב אחא צריה דרב איקא אמר הלוואה איתא בצריא וכדכב הונא וכו' במעמד שלשפן קנה. והרא"ש [סי' כ'] השמיט דברי רב פפא וכתב רק הטעם דאיתא בצריא במעמד שלשפן, וכן הגימוקי יוסף [ס"ט ע"א] מדפי הר"ף [וכן הר"ן הביאו הב"י בסימן רנ"ג [סעי' ל"ה] כתבו דלא קיימי דברי רב פפא, א"כ הלוואה בע"פ ביד נכרי לדעת ר"ת [גיטין י"ג ע"ב תוד"ה במעמד] וכו' והרא"ש [שם פ"א סי' י"ז] שאינה נקנית במעמד שלשפן, ועיין בסימן קכ"ו סעיף כ"ב, א"כ ליתא בצריא כלל וממילא ליתא בשכיב מרע ובש"ע בסימן קכ"ו הביא שתי הדעות בדין מעמד שלשפן בנכרי ולא הכריע כלל, וא"כ כיון שהיורש סמיד נקרא מוחזק בנכסים מי ירים ראש נגד הני אריותא לומר שתועיל לואה ומתנת שכיב מרע בחובות בע"פ אצל נכרים. הגם שנתי דעתי דגם חובות בע"פ איתנהו בצריא אפילו בלא מעמד שלשפן, כגון באודיתא שמודה שחוב זה שיש לו אצל פלוני שייך לפלוני, וההודאה הוא עלמנו הקנין, וכפשטן של לשון הגמרא במס' ב"ב דף קמ"ט ע"א ולודי איסור דהלץ זחי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא, מלשון זה משמע שההודאה הוא גוף הקנין, וא"כ דבר זה שייך בחובות שאצל נכרים. אלא שראיתי שחוס' שם בב"ב דף קמ"ח ע"א צד"ה שכיב מרע שהרגישו בזה וכתבו, ומימה לי לימא איתא בצריא בהודאה וכו', ונראה לי דהא לא חשיב איתא בצריא כיון דליתא כעין שהוא בשכיב מרע בלשון קנין ומתנה וכו', יעויין שם. (וא"ס) [והנה] התוס' כתבו זה מחמת קושייתם דלימא דאיתא בצריא בהודאה, ולענ"ד היה לי פתחון פה לדחות קושיא זו, דאם לא היה כאן טעם אחר רק דאיתא בהודאה, והרי מרא דשמעתתא הוא רבא אליבא דרב נחמן, והרי רבא לא אסיק אדעתיה קנין הודאה כלל לקמן דף קמ"ט ע"א דקאמר רבא היכי ניקנינהו רב מרי להני זחי וכו' עד דאחקיף ליה רב איקא ולודי איסור וכו', א"כ רבא לא אסיק אדעתיה מקנין זה, וקשה א"כ אף הבין רבא שמעתתא, דאיהו עלמנו אמר משמיה דרב נחמן שכיב מרע

דהיינו דעת המקנה שהוא השכיב מרע, ואיך נימא שלא רצה להקנות זה בלא זה והרי הוא עצמו לא סמכא דעתיה שישלם הנכרי. ואמנם לפי מה שביארתי דחובות בע"פ על פי דין אינן נקנין, א"כ שפיר יש לדמותו לקני את וחמור ואעפ"כ יש ללמד זכות על המקבל מתנה, כיון שעכ"פ לא סמכא דעתיה של הנותן שוב ליכא למיתלי זה בזה וכמו שכתבתי, ואין כאן חשש רק לדברי הב"ח שפירש כוונת הגהות מיימוני והמרדכי ללא סמכא דעתיה היינו של קונה ומשום דמעמד שלשתן אינו קונה, א"כ שפיר יש לחוש דדמי לקני את וחמור.

ורבני הרב החריף הגדול מוהר"ר שמואל סג"ל השיב, דזה אינו דומה לקנין למתנת שכיב מרע אינה זריכה קנין, ואין זה כמו חליפין או שאר קנינים, כיון דהיה קנין אחד על הכל בזה נחלקו אם אמרינן כיון שבטל לדבר אחד וקיים לדבר אחד אם זה גורם ביטול לזה או להיפך זה גורם קיום לזה, אבל במתנת שכיב מרע שאין צריך שום קנין כל אחד הוא לעצמו, ואף אם אינו מתקיים לאיזה דבר לא שייך לומר שיגרום ביטול לשאר דברים. והנה בודאי דברי בני המה דברי חכמה, והראשון שגם חתני בחיר ה' גאון הגאונים מוה' יוסף נ"י אבד"ק פוזנא כתב כן לענין דברים הנקנים באמירה, הובאו דבריו בחיבורי נודע ביהודה [מהדו"ק] חלק חו"מ סי' כ"ה [ד"ה והנה אם]. ואמנם יש לפקפק בצוואה זו שנוכר יטול לבסוף.

ומעתה, לבטל צוואה זו לגמרי בודאי ליכא למיחש, כי א"א לבטלה לגמרי כי אם בצירוף כמה חששות, כי לדעת המחבר סי' רנ"ג סעיף כ' אין חילוק בצוואת שכיב מרע בין חובות יהודים לחובות נוכרים והכל נקנה במתנת שכיב מרע, ודחה דעת הגהות מיימוני והמרדכי לגמרי, ואפילו נתפוס דעת הגהות מיימוני והמרדכי, הרי לדעת הסמ"ע שהטעם משום דלא סמכא דעתיה כבר כתבתי דממילא לא שייך לדמותו להא דרב המנונא גבי קני את וחמור לגריעותא. ואין לנו שום חשש לבטל הצוואה רק אם נתפוס דעה שניה בסי' קכ"ו סעיף כ"ב, וגם נאחו דעת הב"ח שטעם הגהות מיימוני והמרדכי הוא משום דמעמד שלשתן לא קני, ונדחה סברת הסמ"ע דלא סמכא דעתיה לגמרי, ונאחו דעה ראשונה בסי' ר"ג סעיף י' בהג"ה אשר דעה זו כמעט דחוויה היא לגמרי. כמבואר שם בסמ"ע ס"ק י"ט, וכאן שיש עוד סברות לחזק הצוואה בודאי לא מבטלין לה. וקיים לי לא שייך כאן, כי אף שהירושה היא בחזקת היורש מ"מ אינה בידו, והרי כתב הכנסת הגדולה בסי' כ"ה בכללי קיים לי, דנכסים ביד שלישי לא מצי בעל הנכסים לומר קיים לי, עיין שם בלוח י"ז, וק"ו היורש הוא אשר על זה אנו דנין אם היה מעולם בעל הנכסים.

וכל שיעבודייהו, ודעת הרשב"א [בשו"ת סי' תתקי"ח] והרצה מגדולי הפוסקים דגם שכיב מרע צריך שיאמר אינהו וכל שיעבודייהו, ועיין בסי' ס"ו בש"ך ס"ק קל"ג, ובסימני רנ"ג בש"ך ס"ק כ"ט, ודברי הש"ך בהכרעתו סותרים זה את זה בסי' ס"ו ובסי' רנ"ג. ואמנם נראה לענ"ד שכל זה אם אמר השכיב מרע שיתנו השטרות לפלוני, כעובדא דאימיה דרב עמרם במסכת ב"ב דף קנ"א ע"א דהוה לה מלוגא דשטרי ואמרה ליהו ליעמרם ברי, יעויין שם, ושם לא אמרה שהחוב יהיה לעמרם רק השטרות, אבל בצוואה זו שאמרה שפלוני יטול החובות שבשטר ובע"פ הרי שהקנתה במתנת שכיב מרע גוף החובות, ולא גרע חוב זה שבשטר מחוב בע"פ, ולכן כל חובות שאצל יהודים שפיר נקנו במתנת שכיב מרע.

ועכשיו שבררנו שבחובות בע"פ שאצל נכרים ודאי אינם נקנים במתנת שכיב מרע להני רבנותא דסברי דמעמד שלשתן אינו מועיל רק בישראל, וגם חובות שבשטר מסופק מהר"ם פאדוואא אם נקנים מטעם דלא סמכא דעתיה ורמ"א חזק הדברים וסיים שכן נ"ל להורות, מעתה צריכין אנו עיין אם מתקיים המתנה שנתנה לפב"פ האחרון כל הנכסים לשום דבר כיון שמתבטלת לחובות נכרים. ונקדים דברי רמ"א סי' ר"ג סעיף י"א בהג"ה, החליף מעות ומטלטלים או מעות עם קרקע ביחד, י"א הואיל וחליפין אינן קונין במעות נחבטל כל הקנין, וי"א דכל הקנין קיים, וי"א דקיים אצל הקרקע ומטלטלים ובטל אצל המעות, והוא הדין אם קנו באיזה דבר המועיל בו קנין עם דבר שאין בו ממש וכו'. וא"כ להדעה ראשונה דנתבטל כל הקנין ה"ה בנדון דידן כיון שנתבטלה המתנה לחובות נכרים נתבטלה כל המתנה של אותו פלוני ונשאר להיורש דאורייתא. ומיהו אי לאו מה שכתבתי לעיל דחובות בע"פ של נכרים על פי דין אינם נקנים במתנת שכיב מרע לדעת בני רבנותא דמעמד שלשתן אינו מועיל בגוי, ולא היה לנו חשש רק ממה שכתב רמ"א בסימני רנ"ג סעיף כ' והוא מדברי הגהות מיימוני והמרדכי בשם רבי אליעזר ממין דהלואה שביד גוי אינו יכול להקנות והטעם מפורש בדבריהם משום דלא סמכא דעתיה, לא היה לנו בזה שום חשש לגרוע ע"י זה קנין של שאר הנכסים, והוא על פי מה שכתבתי בחיבורי נודע ביהודה [מהדו"ק] חלק חו"מ [ריש] סי' כ"ו דע"כ לא דימו הפוסקים למקנה דבר שאינו נקנה עם דבר הנקנה לקני את וחמור, דס"ל לרב המנונא [ב"ב קמ"ג ע"א] דלא קני אלא בדבר שלא היה להמקנה עצמו ספק והמקנה סובר בדעתו שיקנה גם את זה בודאי, יעויין שם בחיבורי וגם בסי' כ"ח³. וא"כ, בנדון דידן הרי לכך אינו קונה הלואה נכרים משום דלא סמכא דעתיה, והרי הסמ"ע [ס"ק מ"ה] פירש בו

3. עיי' להלו סי' מ"ז ד"ה ומעתה הנדון. נודע ביהודה השלם - חו"מ (ומפתח כללי לנובי"י) / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 159] {726077} הודפס מאתר אוצר החכמה

מרע לכל הגי' דלא ק"ל מעמד שלשתן בגו, וא"כ ליתא
 בצריא וכמו שכתבתי למעלה, ואפילו הכי סתמו דצריהם.
 ולכן נראה לענ"ד לחובות בע"פ לא מהני תפיסה של
 המקבל מתנה, וכל זה בשל נכרי, וחובות בשטר שאלל נכרים
 שייכים להיורש, אלא שאם תפס המקבל לא מפקינן מיניה,
 אבל כל שאר הנכסים וגם חובות שאלל יהודים בין בע"פ
 ובין בשטר הכל זוכה המקבל מתנה ע"פ הנוואה לחלוטין.
 באופן שכל דברי הנוואה בכל הפרטים שרירין וקיימין
 לאותן שהעדים כשרים להם, רק שחובות שאלל נכרים יהיה
 כמבואר למעלה. והנראה לענ"ד כתבתי.

ולכן סיומא דפסקא, כל החובות של נכרים בין בשטר בין
 בע"פ שייכים להיורש דאורייתא. אלא שבחובות
 שבשטר אם תפס פנ"פ שנתנה לו במתנת שכיב מרע לא
 מפקינן מיניה, שהרי גם הרמ"א נסתפק בחובות שבשטר,
 אבל חובות בע"פ לא מהני להו תפיסה כי לא מנאנו
 חולק בפירושו על הגהות מיימוני' והמרדכי, רק הבית יוסף
 כתב בק"י רנ"ג [סעי' ל"ה] שמדסתמו כל הפוסקים
 דצריהם ולא חלקו בזה מכלל דלא סבירא להו לחלק בין
 חובות היהודים לחובות נכרים. ולענ"ד ראייה זו אינה
 מוכרעת, שהרי בחובות בע"פ בודאי לא מהני מתנת שכיב

סימן מו

- א. צוואה לצדקה האם מותר לשנות לצדקה אחרת
- ב. ריבית בקיום צוואת שכיב מרע
- ג. חיוב קיום צוואה ע"י יורשי היורש

ב"ה פראג יום ד' טו"ב אב תקמ"ד לפ"ק.

תשובה

לגריציאה. שלום שלום אמור בכפלא, תמיד יהיה סליק
 לעילא, ויתרבה חילא. כבוד אהובי האלוף התורתי החכם
 השלם כבוד מו"ה משה נר"ו.

הגם כי לא חזינא ולא ידענא ליה, כי אורחא רחיקא וחקר
 ים חוץ בינינו, ואמי מרחוק לשאל על עובדא דאמי
 לידיה, והגיעני דבריו ע"י הגביר הנכבד מו"ה חיים פאפיר
 פרימוס דמדינת פיהם, זה דרכי מעודי להשיב שלום לרחוק
 כמו לקרוב ובפרט בדברי תורה. ואמנם מן השמים עכבוני,
 זה איזה ירחים איני במזג השוה בצריאת הגוף וקלני מראשי
 בצטול תורה, ולא אוכל אפילו לנאח ידי חובתי בלימוד
 הישיבה בכאן, והעמסתי עול התלמידים על בני הרב הגדול
 המרקי ושונן מו"ה שמואל סג"ל. ואני בעוה"ר סובל יסורים
 שיש בהם ציטול תורה וספלה, ואני עזר צדיתי ואפילו לבי
 כנישתח לא חזילנא, ואין אקבל עלי עול שאלות הבאות
 ממרחקים ונעלתי דלתי התשובה, אך לרוב הפצרות הגביר
 הנ"ל לקחתי מעט פנאי לזה. ואעתיק שורש שאלתו.

שלטון אחר המות ויעשו כרונם ואין לו עסק בהם, ע"כ
 דברי שאלת היורש. וכבוד מעלתו המליא דרך שלישי, שיפריש
 הסך ההוא ליד בטוחים על כד היורש טוב, ומסור השטרות
 ביד ז' טובי העיר שהם יגבו הרווחים בכל שנה ושנה, ובאותו
 הרווח יגדלו היתום צבית אחד מאנשי העיר, וישאיר לעצמו
 ולבאי כחו אחריו צריית היתום כטוב בעינייהם. ואמנם שאל
 מעלתו, אם הרווח מסך ההוא לא יספיק לפרנסת היתום או
 שלא יזדמנו בטוחים שיקבלו להעלות פירות בעסקא, מה דינו,
 אם יהיה מותר לשנות לצדקה אחרת, עד כאן דברי מעלתו.

והנה זו קשה צדיני ממונות להשיב בעסק נוואה, כי בזה
 אין לשנות מדבר המנווה וע"פ לשונו צריכין לדון,
 ואין לשון הנוואה לפני ואני מוכרח לדון ע"פ מכתבו של
 מעלתו. ואומר אני, שהסך ההוא שזכר בדברי מעלתו על
 איזה סך כוונתו, אם הסך שרונה זה היורש להפריש עמה, או
 אם הכוונה הסך ההוא היינו העודף שריבה לו היורש יתר
 ממה שהיה מגיע לו מחמת חלק ירושתו. ואם הכוונה על
 דרך הראשון, הא ודאי שאין צידו להפריש כפי רצונו אם אינו
 מגיע די פרנסת היתום, שאם אינו מקיים דברי השכיב מרע
 בטלה הנוואה, ובמה זכה בעודף שהריצוי שהרבה לו, עולה
 יותר מסך ההפרשה. ואמנם אם הכוונה על דרך השני שרונה
 להפריש כל הסך שריבה לו, הא ודאי שאין עליו שום חיוב יותר
 מזה, שאפילו אם נימא שאינו מקיים בזה דברי התנאי שהתנה
 המורש, הרי עכ"פ אי אפשר לחייבו יותר, רק שציטל הנוואה
 ולא זכה בהריצוי והרי הוא מויליא הריצוי ההוא מתחת ידו.
 ואמנם אנו צריכין לדון מי זוכה בעודף ההוא, כאשר נבאר בכאן
 ולא נשא פנים לצדקה כי בעסק המשפט יקוב הדין את ההר,
 ודל לא תהדר צריבו כתיב [שמות כ"ג, ג'].

שכיב מרע שחילק נכסיו וריצה לאחד סך מה על מנת
 שיגדל יתום בתוך ביתו וישקהו ויאכילהו מנכסיו
 וילמדהו ספר, והשכיב מרע הנ"ל נפטר לעולמו וחיים לכל
 ישראל שבק, והיורש עשה כדברי המורש. ויהי כי זקן היורש
 וירא כי בעודנו חי בניו מפקפקים על דבר הנוואה הנ"ל ואף
 כי אחרי מותו לא יקיימוה לא מינה ולא מקצתה, ולכן הוא
 שואל אם יש לו התרה להוציא הסך ההוא בחייו למנוה אחרת
 בגון תלמוד תורה וכיוצא בזה, או אם דעת המורש בעיניו וכל
 הימים אשר הוא חי יקיים דברי המת, והבאים אחריו אין לו

אונקלוס יונתן בן עוזיאל
וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבֹד אֶת־יְהוָה כִּדְבָרְךָ : **אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדְבָרְךָ** : תורה שבעל פה

פירש ר"א נוטל עפר תיחוח, וחופר בבתולה | **[קכו] ויאמר אנכי אעשה כדברך, ר' מאיר**
 ג' אצבעות, (נזיר סה.) **אומר מצוה לקיים דברי המת. (מדרש הגדול)**

למעלה מן הכוך שלא יגע בפניו עפר וטיט או כשם שאנו עושים שנותנים עפר על כולו כו' מקום שיש שרב גדול כמו ארץ ישראל מכניסין אותו ואין גותנין עליו עפר כל עיקר שסומכין שיש שרב שם ויבש המת ואינו מתליע. כו', ירושלמי בצוחתו דרבי תהא ארוני נקובה לארץ פירש שיטלו דף התחתון שבארון וישכיבוהו על הארץ שקבורת קרקע מצוה ולא תימא משום חביבותא דארץ ישראל אלא אפילו בחוצה לארץ דכתיב ואל עפר תשוב. איכ שפיר י"ל דגם ליעקב עשו קבורה כזאת ועל איתו עפר תיחוח שהיה מונח תחתיו, קודם שגמרו החנוטה בארבעים יום. אמר ונשאתני ממצרים טול עמי מצפרה. ומה שאמר אל תקברני במצרים כוונתו הטמנה בקבר גמור לצמיתות ולא באופן ארעי שא"א היה בענין אחר. וראה ברבתי"ו כאן. ובמדרש הגדול ר"א ונשאתני ממצרים מנין לתבוסה. שהיא מטמאה אמר ר' יהודה אמר קרא ונשאתני ממצרים טול עמי מעפר מצרים, וכמה שיעור התבוסה כו'. ומבואר מדבריו גירסא חדשה (ואולי זה פירושו) מנין לתבוסה. שהיא מטמאה וכ"כ בפ"י הר"י מיגאש ב"ב שם זממנה זו המוצא פת לענין סהרת א"י שנויה. וכן מבואר מדברי הרמב"ם בהל' טומאת מת פ"ח ופ"ט. ועפ"ז יש ליישב קושיא גדולה שהעיר בהגהות צפנת פענח למשנה נזיר שם למה לא מובא בטור וש"ע יו"ד סי' שס"ג שס"ד דין זה של תבוסה שנלמד מקרא דיעקב, ומחמיר להלכה למעשה בנידון כזה. ולפי הנ"ל מבואר דעיקר דין זה נאמר רק לטומאה וטהרה ולא לדיני קבורת מת, וע"ז הביאו סמך מקרא דיעקב וי"ל דיעקב החמיר על עצמו בזה כמו שהחמיר ע"ע שצוה על בניו שיקברוהו דחוקא בארץ כנען שאין מזה ללמוד דין חיוב לאחרים. כן אין ללמוד לענין זה. וראה ביומא כא. אנון מאברהם ניקום ונגמור, ולקמן ג. י. לענין אין למדין מקודם מתן תורה. ולפי דברי מדרש הגדול מבואר כן בגמ' מנין לתבוסה שהיא מטמאה שמדבר רק מענין טומאה. שאחרי שנוטל מן הקרקע עמו ג' אצבעות המקום בחוקת סהרה. (וראה בשטמ"ק ב"ב שם שם דשיעור ג' אצבעות מפני המוהל שלו לא ידעתי אם הלכה למשה מסיני הוא. נראה כוונתו דהוי בכלל שיעורין דהלמ"מ הוא.) והראיה מיעקב יש לפרש כפי גרסתנו בגמ'. ה"כ דמי' תפוסה כו' כלומר שבא להביא ראיה דמצינו ענין תפוסה כמו יעקב שצוה לקחת העפר שמתחתיו וזהו כעין גילוי מילתא מה זאת תפוסה, אבל לא למדין עיקר הדין של תפוסה דבמשנה מיירי מדין טומאה וגבי יעקב היה זה מצד מצות קבורה. ולהגירסא מניין לתפוסה. שהיא מטמאה וכן להגירסא תבוסה מנלן י"ל דהביאו לאסמכתא מדרש זה שיעקב צוה לקחת עמו גם עפר שמתחתיו ע"כ משום שתמצית הליחת מעורב בו והוי כעין רקב של מת ומהאי טעמא מטמא. אבל המשנה דנזיר לא באת להשמיענו שיש בהלכות קבורה דין תפוסה אם לא וישש לענין טומאה וטהרה ומהאי טעמא לא הביאו הטור והש"ע דין זה משום דבזמן הזה לא נוהגים הלכות אלו. עוד י"ל לפ"מ דמבואר לקמן ג. ב. מב"ר פרשה ק' דרבנן סברי שיעקב צוה לבניו שיחנטו אותו, וידוע שבהניטה פותחים את הגוף ומוציאים הליחות ומנקים את הקרביים. ראה לקמן ג. ב. ועל תמצית הליחות הזאת שנבלע בעפר שחתתיו אמר טול עמי ממצרים, ובגמ' ביארו רק היכא דמי תפיסה. ולפ"ז אין ללמוד דין תפוסה בהל' קבורה מיעקב ד"ל שרק בכה"ג שעושים חנוטה יש לחוש לזה משא"כ בסתם מת. **[קכו] התחלת המאמר במדרש הגדול הוא בילמדנו מובא לעיל פכ"ד אות סה. ולקמן אות קל. ויש מקום לשער שגם מאמרו של ר' מאיר על פסוק זה היה בילמדנו שלפניו.** וכ"כ בגנזי שכטר ח"א צד כו. ובכתי"י המאת החמדה, ויאמר אנכי אעשה כדברך מכאן אמרו מצוה לקיים דברי המת. ומענין זה בדרשת אבן שועיב סוף פ' ויחי בשם הרמב"ן דלמדנו עשרה דברים בענין המת כו' והשני מצוה לקיים דברי המת דכתיב ויעשו בניו לו כן כאשר צום. ודין זה של ר"מ מצוה לקיים דברי המת מבואר בגמ' גיטין מ. וש"נ. ובמחלוקת שנוי שם והתוס' בגיטין פו. כ' דמצוה לקיים דברי המת היא מצוה דרבנן, ולפ"ז צ"ל דר"מ מביא רק אסמכתא מקרא ואין לדחות דאי יש מצוה לקיים דברי המת למה צריך לשבע ד"ל כמבואר לקמן אות קלב. דהשבועה היתה לתוק דבריו ושיהיה לו פתחון פה נגד פרעה אם ירצה לעכב. ומבואר מכאן חידוש גדול דדין זה מצוה לקיים דברי המת נאמר לא רק בענין דורא דממונא לא כמ"ש בספר חסידים סי' תשי"ב הוצאת מק"נ סי' ש"א כותב מצוה לקיים דברי המת והוא כשמצוה על פמון כו' ושם בס' תשכ"א מביא הנה אחד צוה לבנו כשימות שיביארהו למקום אבותיו להקבר עמהם ומת והיה הבן חפץ לקברו במקום שצוהו אמרו לו לא יתכן שהרי ימות החמה הוא והיום חם שמא יסריח ושמא יבקע ושאל לחכם ואסר לו כיון שכבוד אביו שלא להוליך איתו אל תולידנו מן זה המקום. וכן מוכח מדברי התשב"ץ בשו"ת ח"ג סי' ק"ל. ותמוה הדבר שבשו"ת שבות יעקב מביא ראיה מקרא שלפנינו דמצוה לקיים דברי המת נאמרו רק בדורא דממונא ולא לענין שאר דברים. ולא היה לפניו מדרש הנ"ל שדברי ר"מ נאמרו ונסמכו

תורה שבעל פה

[קכט] **אנכי אעשה כדברך, מניין שכל המכבד אבותיו מוחלין לו כל עונותיו זכ' הכא אנכי אעשה כדברך וכתוב התם סלחתי כדברך (עו).** ומכאן שלא גמחל עון מעשה העגל אלא בזכות יוסף. (מדרש)

[קל] **ויאמר אנכי אעשה כדברך, אמר ר' יצחק העבד עשה כעבודתו ובן חורים עשה כחירותו, העבד עשה כעבודתו וישם העבד את ידו (עו).** ובן חורים עשה כחירותו ויאמר אנכי אעשה כדברך, (ביר פצו בכתיבו במנח"י).

[קכז] **ויאמר אנכי אעשה כדברך, מיכאן אמרו שכיב מרע שצוה ליתן מתנה לאחד אע"פ שלא כתב ואע"פ שלא קנו מידו מתנתו קיימת שדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין דמי.** (מדרש הבאור כתי')

[קכח] **אנכי אעשה כדברך, כשם שאתה מצוני כך אני מצוה לאחי בשעת מיתתי להעלותי מכאן, וכן מצינו שאמר לאחיק פקד יפקד אלהים אתכם זכר עה).** (מדרש)

ענה בראשית נ, כד. ער במדבר יד, ג. עז בראשית כד, ט.

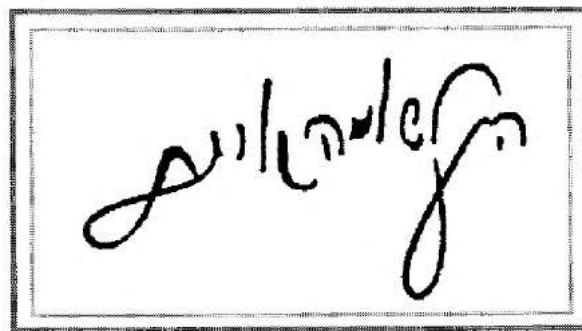
בקרא זה. וז"ל בחו"מ סי' קס"ח לא מצינו בשום פוסק שמצוה לקיים דברי המת בשאר מילי אפילו בצוחאת אביו או אמו עד דהוצרך בש"ס ופוסקים לומר מכבדו במותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו אמר כך אמר אבא מארי זכור ולא קאמר דחייב לקיים צוואתו ומקרא מסייעני קצת ויצו אל יוסף לאמר איך צוה לפני מותו לאמר וגו' אנא שא נא פשע אחיך וגו' ויאמר אליהם יוסף אל תיראו וגו' וינתם אותם וגו' משמע דהוא אינו מחויב לקיים צוואת אביו עד שהוצרך יעקב לבקש כ"כ אנא שא נא וגם יוסף הוצרך להבטיחם על כך ולנתם אותם לדבר על לבם. וכן יעקב הוצרך להשביע את יוסף ונשאתני ממצרים משמע דבצוואה לחדד אינו מחויב לקיים מצותו עד שהוצרך להשביע על כך והנביא ירמיה סי' ל"ה יען אשר שמעתם על מצות יהונדב אביכם וגו' משמע שהוא רק מצד החסד לפנים משורת הדין לשמוע מצות אביהם ולא מצד הדין וחייב, עכ"ל. ולבסוף כותב שם לחדש דבצוחאת אביו ואמו שחייב לקיים עכ"פ לפנים משורת הדין וכופין ע"ז בדברים, אם עשה ע"ז שבעה אין לה היתר שעשה כן שלא תטרוף דעתו עליו והוי כנדרוי אונס. ומביא ראיה מיעקב שהשביע ליוסף ונשאתני ממצרים אולי יאמר יוסף שעשה כדי שלא תטרוף דעת אביו בחליד ומשמע מקרא שאז כבר היה תולה ואח"כ תקפה עליו חליו יותר ומוכח מזה כחילוק הנ"ל. ובספר יד מלאכי בכללי הדינים סי' תכ"ב מביא ראיה לדברי השב"י מגמ' כתובות קג: שלא קבל רבי חנינא לישיב בראש אף דרבינו הקדוש צוה כן לפני מותו. ומהדרש שלפנינו מבואר להיפך דדין זה של מצוה לקיים דברי המת דנסמך על פסוק אנכי אעשה כדברך לא מיירי כלל מעניני ממון, ומה שהביא ראיה מהשבועה כ"כ לעיל לתרץ. כמבואר לקמן אות קלב. ויש לה"ר לזה מהדין המבואר ביו"ד סי' שר"מ וחר"מ סי' רנ"ג סעיף ל' ושכיב מרע שאמר אל תספידני אין סופדין וכפי מה שמבאר הסמ"ע משום דמצוה לקיים דברי המת. ומלכח מזה דדין זה נאמר אפילו בשאר מילי. וע"ז בהגהות יד שאל ביו"ד שם. וראה בגוב"י תנינא חאעו"ז סי' מ"ה עיי"ש, עוד יש להעיר שמהדרש הנ"ל יש לה"ר לדברי הרמב"ן בחידושים בניטין יג. שכי' דאין מצוה לקיים דברי המת אלא ליורשיו וה"ה למקבלים מתנתו שיש להם לעשות בשלו כמו שמצוה להם. ולא לאחרים. וכ"כ הר"ן שם. ובכנה"ג חו"מ סי' רנ"ב מביא משובת מהר"א ששון סי' כב. דדוקא במצוה ליורשיו אבל במצוה לאחרים שאינם יורשיו אף היורשים אינם חייבים לקיים. ובשו"ת מהרי"ט ח"א סי' כ"ב מביא ראיה מבי"ב קנו: גבי בני רוכל דלא מהני המתנה מפני מצוה לקיים דברי המת דלא צוהתה ליורשיה רק לאחרים. ולפנינו מבואר דהדרש הזה נסמך על קרא שלפנינו שמיירי באב המצוה לבנו. [קכז] כ"ה גם במדרש הגדול אף המלות "אע"פ שלא כתב" ליתא שם. וראה לעיל אות קכו. ומאמר זה צריך ביאר דמה ראיה מכאן שמדבר רק מעניני קבורה בארץ ישראל לעניני מתנת שכיב מרע. ונראה דבעל מאמר זה ס"ל כ"א דדברים אלו אמר יעקב ליוסף אחרי הברכות ואין מוקדם ומאוחר בתורה וע"ז אמר יוסף אנכי אעשה כדברך כולל הכל גם המתנה שנתן לאפרים ומנשה יקבלו חלקם כפי צוואתו. וצ"ע. [קכח] מאמר זה מובא בשם מדרש ברבעה"ת דעת זקנים והדר זקנים פי' הטור ורבינו בחיי. ובס' שפתי כהן כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, קרא לו ואמר לו אם אתה תשאני ממצרים כן ג"כ יארע לך שישאוך ממצרים שכל מה שאירע לי יארע לך, ואם אתה, שאתה מלך תשאני כן יארע לך שישאך מלך זה משה שנאמר יהי ביטרוון מלך. וראה לעיל אות צד. ובספר מגדל חננאל מביא מכת"י מינכן בשם רבינו חננאל אנכי אעשה כדברך אנכי אעשה מעצמי. [קכט] מאמר זה הוא בחמדת ימים התימני. ומסגנון הלשון נראה שמקורו במדרש חז"ל. [קל] מובא לעיל פכ"ד אות טח. מילמדנו בקונטרס אחרון לילקוט שמעוני סי' כ"ט. ובמדרש הגדול כאן. וראה לקמן אות קלב. ובתרגום יו"ב"ע כאן. ובלקי"ט השביעי כדרך שהשביע אברהם אבינו את אליעזר. ובשכ"ט מוסיף אלא שאליעזר לא היה מזרעו של אברהם לא בוש לשים ידו תחת ירכו, דכתיב וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדוניו, אבל

רבי שלמה קלוגר

אב"ד בראדי

אוצר החכמה

דף תרה

רבן של ישראל רבי שלמה קלוגר נולד בחודש תמוז תקמ"ה, לאביו רבי יהודה אהרון אב"ד קומארוב הסמוכה לזמושץ "אוכל חולין בטתרה ועובד ה'" (לשון רבנו בהקדמתו לספר החיים), נצר לגדולים וגאונים, גם אמו מרת גיטל היתה מ"משפחת רם" (שם), בת רבי יוסף אב"ד ביאלא, חתן רבי יוסף אב"ד לוצקא בעל "כוכבי יעקב" על אה"ע.

כבר בעודו ינוקא נודע לפלא, ובהיותו כבן שש החל לחדש בהלכה. ומכיון שלא נמצא לו מלמד, לימדו אביו בעצמו.

ביום הבר מצוה דרש בחריפות ובקיאות להשתוממות הכל, ומיד אח"כ נתייתם מאביו הרב, אשר נסתלק בדמי ימיו בזמושץ, אליה בא לעסוק ברפואות, ומאז קנה את תורתו מפי רבה של זמושץ הגאון הנודע בדורו רבי יוסף הוכגילרנטר בעל "משנת חכמים", אשר פרש עליו את חסותו. כן יצק מים באותם ימים על ידו של המגיד מדובנא גאון הדרשנים אשר כיהן באותם ימים כמגיד מישרים דזמושץ, והוא פתח לפניו את שערי האגדה וספרי הקדמונים.

בשנת תקס"ט עלה על כס רבנותו הראשונה בקולקוב הסמוכה ללבוב. ממנה עבר בשלהי שנת תקע"ז ליוזיפוף שבפלך לובלין, בה רבו עליו בעלי חיצים. בשנת תק"פ נתכהן בהשפעת הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות **כראב"ד ומגיד מישרים דק"ק בראדי, הנודעת בחכמי ה"קלויז" שבה, גאוני התורה.**

בן ל"ד שנים היה כשנבחר לעיר ואם בישראל, בעיר זו ישב כחמישים שנה,

ממנה השיב תשובות לאלפים, כשלהכרעותיו מסכימים זקני גאוני הדור כרבותינו החתם סופר ובעל הנתיבות והוא עודנו צעיר לימים. השאלות זרמו אליו ביותר אחרי שנת ת"ר משנסתלקו עמודי ההוראה הישועות יעקב, החתם סופר והחמדת שלמה, כל יום קיבל כשלושים עד ארבעים מכתבים.

שקידתו היתה על אנושית, בערב ישן שעה אחת, והתעורר ליטול את ידיו ולכתוב את חידושיו, גם אלו שנגלו לו בחלום. אח"כ ישן עוד שעה וקם בחצות לבכי ולאמירת חמשה ספרי תהלים. והמשיך בשיעוריו עד הבוקר.

ביום ה' א' אייר תרי"ט פרצה שריפה בבראד שכילתה את ביתו, ובנס ניצלו חיבוריו וספריו שכתב.

"רעיא מהימנא" (לשון רבי יצחק שמעלקיס בעל בית יצחק) רבי שלמה קלוגר

נסתלק ביום אדר"ח תמוז תרכ"ט.

לפי צוואתו ערכו לו מעין ד' מיתות, וכן הורה לפני כן לאנשי הח"ק להניח

שנים מחיבוריו על אבריו, אחד על לבו ואחד על מוחו.

בפתח הצוואה כותב בנו הג"ר אברהם בנימין קלוגר זצ"ל: "לב מי לא ימס כמים ובמסתרים תבכה נפשו, בהקשיבו דברי רבינו הגאון, אשר ציוה איך להתנהג עמו אחרי פטירתו, ולא יאמר אם בארזים נפלה וכו', ואנן מה נענין אבתרי', אוי לנו מיום הדין וכו'".

עוד כותב בנו: "עד שנת תרי"ד נמצא כתוב, ואנכי הייתי אז עלם כבן י"ד שנים, ויותר מזה לא נמצא כתוב מאומה, רק בפיו הק' ציוה איך להתנהג בימי חיי הבלי, מה לקרב ומה לרחק, ולא אוכל לגלות זאת כי ואת צנועים חכמה".

כשנודע לבעל ה"שואל ומשיב" על פטירתו, רצה לבוא ולהספידו, אך תיכף ומיד שלחו להודיעו שציוה הוא לבל להספידו.

שקידתו היתה על אנושית, ועם רוב טרדותיו בעניני עירו, השאיר אחריו למעלה ממאה וארבעים ספרים בכל מקצועות התורה, מתוכם רק כעשרים נדפסו

בחייו.

מזומן או חוב או מטלטלי כסף שיהי' יותר מג' מאות רובל, אז שייך המותר לזוגתי, עד תשלום ד' מאות רובל, חוץ כל תכשיטי' והשטערין טיכיל שלה, כולו ממש, ומגיע לה עד סך ד' מאות רובל.

אך אם יתן ד' שיהי' הנשאר מותר מד' מאות רובל, אז המותר שייך לבני השנון שי', כדרך כל יורש. אך זה אם לא תנשא זוגתי לאיש, אבל אם תנשא לאיש, אין מגיע לה רק ג' מאות רובל, ואף אם כבר קיבלה יותר, מחוייבת להחזיר מאה רובל הנותרים, ואין מגיע לה רק ג' מאות רובל, והשטערין טיכיל שלה כולו ומטלטלין שלה, והס"ת כנ"ל. ובכל זה, אין כח לבני להשביעה, או להטיל עלי' חרם, רק נאמנת בהן שלה, שתאמר לפני ב"ד בהן צדק.

ג. מבקש אני מזוגתי הרבנית, באם ח"ו לא יהי' נשאר מעזבוני דמי כתובתה, אז תמחול לי המותר, ותאמר בפה מלא שמוחלת לי המותר. וכן אם יהי' נשאר בצמצום סך כתובתה, ותצטרך להוציא מזה על הוצאות אחר מיתתי, מבקש אני שתוותר לי זה. ועכ"פ תראה לחלק קודם מטתי חצאי גדולים, כמנין שמי שלמה בן יהודא, וכמנין שמי אשר נשתקע יעקב יוסף, שם העריסה שלי. תעשה חשבון כמה עולה חצאי גדולים וכך תחלק, ואף אם יחסר לה זה מכתובתה, תוותר לי זה.

ד. וכעת נתחיל לדבר איך להתנהג להכין לי צידה לדרך, ד' ברחמי הגדולים יוליכני בדרך טובים.

הנה בעת שירגישו העומדים עלי שהוא סמוך ליציאת נשמת, יראו להתאסף עשרה אנשים כשרים ויטילו חרם שלא ליגע בי ובמטתי, ולא לכנוס תוך ד' אמות למטתי, הן אשתי הכשרה, הן ח"ו הפסולה, והן זרע הכשר או ח"ו הפסול, ויצרפו עמהם הקב"ה ושכינתיה וב"ד שלמעלה וב"ד שלמטה.

ה. אחר יציאת הנשמה, תיכף טרם לקחי על הארץ, ישבו עשרה אנשים כשרים לומדי תורה, ויאמרו על דעת המקום ועל דעת הקהל, בצירוף ב"ד שלמעלה ושלמטה, אנו מתירין כל הנידויים וכל החרמות שהוחרם ונתנדה האיש הזה, שלמה יעקב יוסף בן יהודא, הן שנתנדה והוחרם בב"ד שלמעלה, הן בב"ד של מטה, הן שנתחייב נידוי מפי דברי חכמינו

ח"ו לא יהי' בידם להשיג עפר ארץ ישראל, יקחו עפר מקרקעית בית הכנסת או בהמ"ד, מבהכ"נ ממש וישימו על מקומות הללו, ויאמרו יהי רצון מלפניך ד' שיהי' זה במקום עפר ארץ הקדושה ויכפר על פלוני זה שלמה יעקב יוסף בן יהודא, ומה טוב אם יהי' עפר זה ממקום מעמד השליח צבור.

יא. טרם הוצאת אותי לחוץ, יתנו חרם שלא ילוו אותי לא אשתי ולא בני, הן הכשרים הן ח"ו הפסולים, וגם לא יגעו בקברי, ולא בתוך ד' אמות לקברי, הן אשתי הכשירה או ח"ו הפסולה, הן בני הכשר הן ח"ו הפסול, כל משך י"ב חודש מיום קבורתי, ואח"כ הותר הנדר. ועל כל זה, אני גוזר בחרם ומצוה כל הנ"ל, לאשתי ולבני הן כשרים הן ח"ו הפסולים, לקיים כל הנ"ל בתורת כיבוד אב ובחרם גמור.

יב. אח"כ כשיוציאו אותי לחוץ, יכריזו שאני צויתי קודם מותי לבקש מחילה מכל אשר חטאתי נגדו, הן בדיבור הן במעשה, הן ח"ו אם הפסדתי לאחד באיזה הוראה או בדיני ממונות, או ציערתי לאחד באיזה דבר, אני מבקש מהם מחילה למחול לי, הן אונאת וחיוב ממון, הן אונאת דברים וכיוצא, ויאמר כל אחד בלחש שמוחל לי הכל, וגם אני כנגדם מוחל הכל, לכל מי שציער אותי בחיי, הן בממון, הן בדברים וכיוצא בזה, או שנגעו בכבודי, הכל אני מוחל ולשרי להו מרי', וגם לשרי לן מרן אשר פגעתו בהם.

יג. ההספד איני מוחה מלזכות איזה אדם שיתעורר לדבר מצוה להספיד, אך בתנאי שלא יזכיר שום שבח עלי בפרוטרוט, רק ידבר דרך נסתר במאמרי חז"ל, להזכיר העולם גודל מעלת ההספד ובכי' על אדם כשר, אבל לא ידבר לנוכח עלי שום שבח ולא תואר כשר עלי בפרוטרוט, רק יאמר שזה האיש היה משרת ועבד לרבים כמה שנים, ראוי לרבים לשרתו אחר מותו ולבקש עליו רחמים מהאל יתברך לכפר על עונותיו, ולהוליכו בדרך הטוב והחיים.

יד. מבקש אני מבני שי' ומזוגתי, לדאות ולהשכיר לי עוד ירא שמים ות"ח, לומר אחרי קדיש חוץ מבני שי' לאוי"ט. ולמסור לאיש שהוא ספר אחד מספרי על התורה ואגדה, איזה ספר שיוכל לקרות בו, ויעיין בו בכל יום מעין הפרשה, ולומר איזה דבר בשמי בכל יום, לפני שום בן אדם.

י"ג עקרים בכל יום בכוונה ובהם תתחזק ולא תתרפה. ותדע כי גבהו דרכי ד' והכל מעשיו ית', ולא לאדם לחקור אחר מעשהו, ואל יקנא לבך במצליחים מכת זה או מכת זה, כי כן צריך להיות קודם ביאת הגואל ליתן רשות לשקר להתגבר טרם יכלה, כדרך הנר טרם יכבה הוא מתגדל, גם הוא נסיון למי שיעמוד באמונת השם והגיון תורתו, ולא יטה ימין ושמאל בשביל הצלחה המדומית.

שים לבך לכל הדברים אשר אני מצוה לך בקיצור, כי אי אפשר לבאר הכל בכתב, וד' יהי בעזרך להוליך בדרך הישר והטוב בעיניו, ותאריך ימים עד מאה ועשרים שנים ותזכה לראות הגואל בבי"א.

הנה הספרים הנשארים אחרי בכתובים, כל אשר הועתקו ונסדרו שייך לך, ואשר לא הועתקו הן על גפ"ת ופוסקים ושו"ע ושו"ת, הן על תנ"ך, הכל תחלק לשנים, החצי יהי לך איזה מחצית שתבחר, ומחצה השני' תתן לאחרים לתלמידיי, הן לשאר אנשים אשר ירצו בזה, תתן אותם להם במתנה וילמדו בהם, ואם ירצו לומר הדבר בשמי, ודאי שכרם כפול מן השמים, כדין אומר דבר בשם אומרו, ואף אם ירצו לאמרו בשמם, הריני מתיר להם ומוחל להם לומר בשמם ולהדפיסם בשמם, ועכ"פ לא יהי' יגיעי לריק, אשר יגעתי בהם בימי חיי, ומני ומנייהו יתקלס עילאה ואורייתא.

הזהר בני בזה והזהר, ואם אפשר שתראה לומר שיעור ברבים בכל שבת ד"ת בשמי ודאי טוב, ד' יזכה אותך שלא תצטרך לעשות ממנו תגא, רק יהי' פרנסתך ממנו ית', ותזכה לעושר וכבוד לשני שולחנות, רק בחנם תדרוש בכל שבת ברבים דברים בשמי, ודאי שכר גדול. וד' יזכה אותך להרבות דברים מדעתך ג"כ, כי שכלך גדול, והוא מוכשר לחדש דברים טובים. ד' יהפך לבבך לטובה להיות שוקד על דלתי התורה והעיון, ויהי' תורתך קבע ומלאכתך ארעי, זה וזה יתקיים בידך בזכות אבותי הקדושים, ובזכות היגיעה אשר יגעתי בתורתו הקדושה, ולא ח"ו להתפארות כי אם לאהבת התורה, בזכות זה יפתח לבבך בתורתו ולב זרעך וזרעך, בני שים לבך לכל הדברים האלה, ותאריך ימים ושנים, אתה וזרעך וזרעך וזרעך, ויקויים בך לא ימושו מפיק וכו'.

טז. על המצבה שלי, לא יהי' נרשם שום מעלה ותואר, רק פה נטמן

רבי שלמה קלוגר

תריג

הרב מוה' שלמה מורה הוראה בק"ק בראד, בהרב המאה"ג הצדיק מוה' יהודא זלה"ה, אבדק"ק קאמרוב. ולא יהי' נכתב מורה צדק, כי ד' יודע אם הוריתי צדק או לא, ולכך יהי' נכתב רק מורה הוראה ולא שום מעלה, כי מה בצע בשיר המעלות, כי שורש האדם הוא להיות עולה לפניו ית' לקרבן לרצון על מזבחו, ונאמר לא תעלה במעלות על מזבחי, כי לא ע"י מעלות שיאמרו עליו בעוה"ז, יעלה על מזבחו ית', ואדרבא אשר לא תגלה ערותך עליו, כי גורם ברבוי המעלות להזכיר יותר חסרונו למעלה, לזה ח"ו לומר בהספד או במצבה, שום שבח ומעלה, והלואי לא יראה חסרוניו למעלה, ופשעינו יכסה באהבתו.

טו"ב. הנה היות כי נסדר סדר מסירת מודעא במעבר יבק, למסור כל אדם מודעא בעת חליו, מי יודע אם יזכני ד' להיות בדעתי אז למסור מודעא כראוי, לזה אני מוסר מודעא כהיום, בכל המסירות המודעא הנאמר שם, מקבל אני עלי כל הדברים באהבה ואמונה. ומאמין אני שהוא ית' לבדו הוא בשמים ובארץ, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד מלבדו, והוא אמת ומשה אמת ותורתו אמת. ומאמין אני בתורתו הן בכתב הן בעל פה, הן הנגלה הן הנסתר וכל דברי חכמים אמת, ומקבל אני עלי כל התרי"ג מצות, ושבע מצות דרבנן וכל תקנות הנאמנים ראשונים ואחרונים.

ומאמין אני באמונה שלימה בכל הי"ג עקרים שסידר הרמב"ם ז"ל, ונסדרו באני מאמין, הכל אני מאמין באמונה שלימה. ואם ח"ו אהיה בשום פעם בלי דעת ואדבר איזה דבר שטות נגד כבודו ית' או ח"ו נגד כבוד תורתו, הן שבכתב הן שבע"פ הן הנגלה או הנסתר, או ח"ו נגד מצותיו, הן דאורייתא או דרבנן, אפילו נגד תקנות ראשונים ואחרונים, הכל יהי' בטל ומבוטל כחרס הנשבר, אין בו ממש והבל הוא.

ומקבל אני עלי מאמר הכתוב אם אסק שמים שם אתה ואציע שאול הנך [וגו'], גם שם ידך תנחני ותאחזני ימינך, באהבתו ובחמלתו. ויהא רעוא כאשר זכיתי לסדר את כל זה, כן יזכני ד' לעשותו, לקיים דברי אשר יצא מפיו, ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל, וחיים ושלוש יהי' לבני השגון החרף מוה' חיים יהודא שי' עמ"ש, ולזרעו ולזרע זרעו ולכל

ישראל

דברי הנאנח הכותב בשברון לב בשנת למען תצדק בדברך תזכה בשפטך. יום ה' ד' אדר ראשון פה ק"ק בראד.

הקטן שלמה קלוגר

בהרב הצדיק מו' יהודה זלה"ה אבדק"ק קאמרוב

עד כאן לשון הצוואה משנת תקצ"ד לפ"ק.

וזה לשון הצוואה משנת תר"ח לפ"ק.

בעזה"י.

באשר ראוי לאדם להזכיר יום מיתתו תמיד, ובפרט לעת זקנתו, לזה מהראוי לכל אדם לצוות אל ביתו, בעוד חננו ה' בשכלו הישר ומיושב בדעתו. ולזה הנה שורש צוואת האדם להנהגת עצמו וגופו בהליכתו הליכת עולם, כבר סדרתי בעזה"י עוד בשנת תקצ"ד, וכן יקויים בי בעזה"י. רק בדבר הנוגע לממון, היות כי נשתנה הענין וזוגתי הראשונה נפטרה לעולמה ולקחתי את זו, וגם יש לי ת"ל ילד ממנה, ד' יגדלנו לתורה ולחופה ולמע"ט, לזה מוכרח אני לסדר בעסקי ממון בענין אחר מן הנאמר שם.

א. הנה אם יתן ד' שיהי' נשאר אחרי עד סך ד' מאות רובל, שייך הכל לזוגתי הרבנית בעד דמי כתובתה עם השטערין טיכל שלה, ואורינגליך [=עגילים] וכל השייך לגופה. כל בגדי' לא יהי' נלקח ממנה דבר, גם הלייכטעריש והענגלייכטער [=מנורות] שייך לה, ואף שלא יעלה שומתן עם סך הממון הנ"ל, כדי כתובתה, ומכ"ש אם ח"ו לא יהי' נשאר אף סך ד' מאות רובל, מבקש אני ממנה מחילה למחול לי המותר, ועבור זה אני פוטר משבועה וג"ש וק"ח והד"ר לעולם.

ואף אם יהי' נשאר ד' מאות רובל שייך לה כל הנ"ל, אני פוטר משבועה וכל הנ"ל, וגם החזקתי ילדיה זמן רב, מהראוי שתמחול לי המותר. ואם יתן ד' שיהי' נשאר מותר ממון מד' מאות רובל, אז עד ק"ן רובל שייך לבני הילד כמר אברהם בנימין שי' עמ"ש, ואם יהי' נשאר עוד מותר, המותר עד נ' רובל שייך לבני המופלג מוה' חיים יודל נ"י, ואם יתן

וזה לשון הצוואה משנת תדי"ר לפ"ק.

והנה אחרי שובי נחמתי על כל הנ"ל, ואני נותן לזוגתי הרבנית מ' פרידה במהיום ולאחר מיתה, כל מה שיש לי ויהי נמצא בעת פטירתי, הן מעות מזומן, הן חוב, הן מטלטלין כסף, או שאר כלי בית ותכשיטין, כל מה שהפה יוכל לדבר והמה נקראים שלי, הכל נתון לאשתי במהיום ולאחר מיתה, ואין צריכה זוגתי הנ"ל ליתן לבני שי, רק כ"ה רובל לבני מו"ה חיים יהודא, וכ"ה רובל לבני אברהם בנימין שי.

וגם הספרים שלי הן הנדפסין הן אשר בכתובים, המה שייכין לבני שוה בשוה, רק הספרים שמונחין ת"י בני אברהם בנימין בארגז שלו, ויש לו חתימת ידו עליו דהם שלו, המה שייכין לו לבדו. אך זה אם יהי נשואי בני החתן קודם פטירתי, אבל אם ח"ו אפטר אני תחלה קודם נשואיו, אז מחוייבת זוגתי לעשות בגדים לבני עד סך רי"ש רובל כסף רוסיש, אך אז פטורה מליתן לו עוד כ"ה רובל, וגם הספרים הנדפסים הם שייכין לה, רק לבני חיים יהודא תתן כ"ה רובל, והספרים הכתובים בכתב יד יחלקו שניהם בשוה.

ואני פוטר את זוגתי הרבנית משבועה וג"ש וק"ח והד"ר, אפילו מהן צדק, מכל מה שעבר בינינו עד עת מיתה, וגם אח"כ נגד יורשים פוטר אני לה מכל הנ"ל, וגם מכל מה שנתתי לבניה פטורה מכל הנ"ל, אני פוטר אותה לגמרי, רק זה התניתי עם זוגתי, דבחיים שלי אינה יכולה למחות בי, ויכול אני לעשות בכל מה שיתן לי ד' ככל אדם העושה בשלו, רק מה שישאר אחר מותי נתון לה במתנה מהיום ולאחר מיתה במתנה גמורה בקגא"ס כמתנת בריא. ותוקף שטר מתנה זו כתוקף כל שטרי מתנות העשוין בישראל בבד"ח ובמעכשיו דלא כאסמכתא ודלא כט"ד, ובהודאה גמורה כקנין אודיתא.

ולדאי' באתי עה"ח, יום א' ט"ז אייר תדי"ר לפ"ק פה ק"ק בראדי.

הקטן שלמה קלוגר

עד כאן לשון הצוואה משנת תדי"ר לפ"ק.

**עוד נמצא כתוב בכתב יד קדשו בשיירי הצוואה שלו
משנת תרי"ג בזה הלשון.**

א. עוד אני מצוה להיות הקבר שלי אצל מי שיהי', רק יהיה אצל אדם מוחזק לכשר, ויהי' עני, ולא יקברוני אצל עשיר אפי' מוחזק בכשרות, רק אצל עני יהי' עני שבעניים רק שיהי' מוחזק בכשר, וגם לא יקברו איש עשיר אצלי, אפילו אם הוא מוחזק בכשר, רק את עני שהוא מוחזק בכשר, לבוש ככל ישראל, וגם לא יהי' שונא לי, או אני לו.

ב. גם אני מצוה שכל הימים לא יקרבו בניי וזוגתי אצל קברי, רק יעמדו ברחוק מן הקבר שלי ד' אמות, אך נכדיי הן זכרים הן נקבות וכלתיי, הם מותרין להתקרב אל קברי.

ג. ידעו כי מונח כאן חתיכת אבן, והוא מן עפר א"י, יראו לכתשו ולשומם על האיברים שציינתי בהצוואה, וגם יקנו עפר א"י ג"כ, רק מי יודע איזה מא"י, לכך יתנו שניהם כי איני יודע איזה יוכשר או זה או זה, ואם שניהם כאחד טובים.

ד. אני מצוה לבניי שיאמרו קדיש, גם בחודש י"ב או י"ג בעיבור עד

היארצי"ט.

ה. בעת שיקחו אותי להניחי על הארץ, יזרקו אותי מן המטה לארץ,

ויקחו אבן גדולה וישליכו על לבי, לא בנחת, רק כעין זריקה ממש בכח.

ויאמרו אל מלא רחמים, רחם על פלוני מת הזה ויחשב לו כאילו נסקל

בסנהדרין, ע"י מחשבה שלו בעת הכתיבה עם צירוף המעשה של עתה,

יחשב לו כאילו נדון בסקילה בסנהדרין, ויחשב לו כאילו נדון בכל הד'

מיתות, כי קיי"ל כרבנן דסקילה חמורה מכולן, ויש בכלל מאתים מנה,

ויתוקן לו כל מה שפגם פלוני זה, בד' אותיות שם המיוחד הוי"ה ב"ה,

אמן כן יהי רצון.

יום א' ח"י חשון תרי"ג לפ"ק.

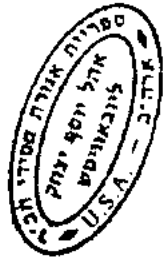
שלמה קלוגר

שיח יצחק

אשר ינחמו למוט בשרה טובים ולקרוא לבני ולמפד חמדורים על מות הרב
הנאון הגדול רשכבי"ה סבא קדישא אר"י דני עילאי דעי' מהימנא דדיק
יסוד שלם ליי פ"ה פ"ה בחכמתו וספריו היקרים האיר פני הכל מקצה אל
הקצה כקש"ם מו"י 'שלמה קלוגער זי"לה"ה האבד"ק בראדי יע"א •
ביום ב' ה' ממז' גדול מאוד הבאב והשבר לפ"ק.

פה עיר ברעזאן בבהכ"נ הגדולה.

אני הצעיר באלפי יהודה

יצחק יהודה שמעלקיש

בתוך עמי אנכי יושב האבד"ק הנ"ל והגליל •

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

Staupigianische Instituts-Buchdruckerei.

כסף נבחר

לשון צדיק

הוא צוואת רבינו הגדול
נזר ישראל וקדושו

אדוני אבי מורי עטרת ראשינו צפירת תפארתנו. הרב
הגאון האמיתי. עליון על כל גאוני הדור. אשר בכל הארץ
יצא קו תהלתו. ובקצה תבל זכרו. שר התורה ועמוד
האמונה. רשכבה"ג. צדיק חסיד ועניו קדוש ונורא שמו.

מרן שלמה קלוגר זצ"ל

אשר צוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'.

שער ההוצאה שי"ל בלבוב שנת תרמ"ד

ע"י בנו יחידו הגאון האדיר סו"ע"ה וכ"י

מו"ה אברהם בנימין קלוגר זצוק"ל

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

ישראל כל ימי שמים. וכל עוד לא יסור ער ועונה מאהלי יהודה בכל מקום
מוקטר ומיגש לשמו :

ותהי זאת גם תנחומתי. כי אביו ידני הגאון זצ"ל. השאיר אחריו ברכה בן
מורת כמנהו. ומוכסח אני בכחו של אותו זקן הוא אביו הגאון הקדוש
זצ"ל אשר זכותו יגן על כתייר. כי עוד יעלה מעלה לתורה ולגדולה. ועל במתי
אבותיו הקדושים ידריך וראשו לא יבי יגיע.

ולכל בית ישראל תהי זאת תנחומתם. כי השאיר אחריו אביו הצדיק זצלה"ה
ברכה כספריו היקרים אשר כבר נדפסו ואשר עוד ספונים באהלו. וכלי
תפונה יוציאם מעכת"ה מעט בעט לאור עולם :

ידיד נפשי ! עוד לבי בקרבי כחליל יהמה. מהאכל הכבוד שעשיתי לו. אגלי
דמעה עוד בעטעפי יתגוללו. רוחי עודנה הומיה וסוערת. ונפשי
מלאה המון תשואות ולכן דברי מועטים. וד' ינחמנו מעצבון לבנו וישלח לנו
משיח צדקנו אמן כן יאמר ד' :

איך הבותב ברמיזין ידים ובשברון מתנים. ומיחל לתשיעת ד' יידו דור"ש כ"ה
ומתקם באהבו.

מאיר צבי היטמאיר אביד דפה ק"ק הגיל והגליל

ב. מכתב ידי נפשי ועמיתי מימי הגעורים. הרכ הגאון המפורסם סופר

מהר"ר יצחק שמעלקיש נ"י. אבוק"ק בעראן והגליל. וכע

תורתו וזרח בק"ק פרעמיסלא והגליל בעהמ"ח ספר שיה יצחק.

ב"ה יום ג' ד' תמוז ירו"ם ונשיא וגב"ה לפ"ק. פרעמיסלא יע"א

המנחם ציון ואבילי ירושלים הוא ינחם את איני וחביבי בר פחתי
מדגיאת דלית לי סימא. טובינא דחכימי. בנן של
קדושים. הרכ הגאון התריץ ובקי החכם השלם המפורסם לשבח

ולתהלת. מוחרר אברהם בנימין קלוגר נ"י בהגאון החסיד גאון
הגאונים רשכבה"ג צדיק יסוד עולם המפורסם מוהר"ש"ק זצלה"ה :

ביום ו' העבר בעת הכינותי לבי לקראת יומא רשבתא. צללו אזני מהשמעה
לא טובה. מאסיפת נוגה הוא כבוד קדושת אביו הגאון ז"ל. עמרו
כל רגשותי כאיש נדהם הייתי. ולבי נהפך כקרכי על אסיפת איש אלקים קדוש
הזה אשר הי' לי כאב. ולידיו נאמן. צדיק ונשגב. ממזרח שמש עד מבואו האיר
בתורתו ובצדקתו. רע" מהימנא לכל בית ישראל. מה אומר ומה אדבר איני
כראי להעלות שמו על שפתי ואף גם לספר בשבחיו. כרבע אחרי הקריבו לי
מסר רעל כוס תמרורים. צויתי מה להלכיש קדרות ואכל. וכל הנשים הסירו
עדים ותכשיטיהן על אשר נשבה עדר ד' ותמיל קראתי לכבי ולמספר בביהכ"ג.
בנעילת התנונית. ובהתאסף רוב אנשי עירנו. ואנשי עדתינו הורידו כנחל דמעה.
על אברון איש אלקים קדוש. דגול מרבבה. בכל מקום מוקסר ומוגש לשאו
ולנכרו זאכתוב אייה ההספר על זגליון. אם ירצה אשלת לו. אולי מהראוי
שיבואו הדברים ברפוס. שם הזכרתי קצת מחדושי אביו למלאות רצונו. לכבי
להרכות בשבחים ותארים. גם זולת זה אין ראוי להדיוט כמוני לספר בשבחיו.
יכהיום מהרתי חיקי להריץ מכתב אל כת"ה ידידי שאהבה נפשי מאז. ד'
יחמזו יחוקרו ויאמזוהו. זכות אביו ארי נדהם סבא קרישא עיר וקדיש יעמוד
לז שיזכה גם הוא להפיץ סעינות חכמתו החוצה. ירבו פארותיו עד למרחוק
ויגול שמו. ובתורה יהגה במרחב וידום קרנו. ושמן חורק יהיה שמו מדע נ"י
קצוי ארץ וכסאו יהי לעלמי עד. אמר -

לא אוכל להודיעו צערי וכאבי אשר לא זכיתי לבקר כבוד קדושת אביו
בהיכלו קדוש. וזה שבוע החולף נתעוררתי מחדש בכליון הנכסף. ומן
השמים עכבני. יהי רצון שיגן עלינו וזכור ועל בנינו. ועליו ירצה בהוד שמש
צדקתו. כאשר אסיף לו ברכתי.

ידידי היקר כתיר אם ירצה לרשאות שבר לכי יודיעני משלומי ומוצאו. גם
דברים הפרטים מאסיפת איש אלקים קדוש הוזה. במרם עלתה נפשי
הטהורה השמימה. אך אם טרדות רבות יכתירוהו לא אטריחהו עוד.

וזאת אגיד לו עצה: לכל ירף מהגות במרחב בתוה"ק. וגם יורה וידן לכל מי שיבא אליו ולא יניח מקום אכותיו. וישיב שרית לכל שואל והוסף על מנות פתחו. ואם כי הוא עשיר, די ירבה הוננו ורכושו. לכל יצטרך לקרוא זה ענין לדעתי נכון אשר יקבל עליו עול משרת רבנות. כעיר גדולה לאלקיש הראוי לפ"כ. כי אם יניח ידו מאיזה משרה עבודת הקודש או טרדות רבות יטרעוהו חלילה ויבטלו אותו מעבודתו עבודת הקודש. ומאד ראוי למלאות מקום אביו וצ"ל בחורה. בחכמה ובידאה. זאת היא עצתי ועצת כל ידאי ד' וחושבי שמו. ואתו החכמה והמדע. ומרוכ הטרה אקצר הפעם. והנני ידוה דורש אוהבו ומקירו נכסף לשמוע משלומו ומהרמת קרנו כמהרה:

הק' יצחק שמעלקיש. החוגג פה ק"ק הנ"ל והגליל:

ג. סכתב ידו נפשי ועמיתי מימי הנעורים. הרב הגאון הגדול המפורסם

החכם השלם מהר"ר יצחק בלאזער נ"י. אב"ד בקרית מלך דב

פעטערסבורג הנידה. בעהמ"ת שרית פרי יצחק:

בעזה"י כ"ב תמוז תרכ"ט. עה"מ פעטערסבורג.

הרוכב ערבות ירפה לשבורי לבבות. וישיב לב בנים על אבות. ובתוכם כבוד אהובי רב חביבי הרב הגאון האמיתי המפורסם בשערים דגול מרבבה. שושילתא ודהבא. הגביר המרום כקש"ת מוה' אברהם בנימין קלוגר נ"י. ויורה כשמש בצהרים ינחמהו ד' בכפלים. ויזכה לראות בנחמות ציון וירושלים. אמן:

קול שאון מעיר ו קול מארבע דוחות השמים. קול ד' בכת בסופה ומערה מסך הרים ושובר ארזים. עלה הכורת ונדע ארז אדיר. רב הקומה מעור הלכנון. סעף פארה במערצה. ולקול נפלתו רמה ארץ ממקומה ועמודי תבל התפלצון. אף מור התפוררו הררי עז וישחו גבעות עולם. שמש וירח קודו

וּכְכֹבֵּיִם אִפְסוּ נִגְהַם. בַּם בְּנֵי אֹדֶם בַּם בְּנֵי אִישׁ. כָּל עֵדֹת קֹדֶשׁ יִאֲחֹזְמוּ רַעַז.
 דָּתָהּ וּחִלְחֵלָהּ בְּכָל מַחְתִּימִים. נִמְסָה כָּל לֵב וְדַמּוּ כָּל יְרֵם. הַחֲוִינָן הִנֵּה הוּא קִיל
 הַשְּׁמוּעָה הַרְעָה וְהַגּוֹרָאָה אֲשֶׁר הִגִּיעָה אֵלֵינוּ. כַּשֵּׁד מִשְׁדֵּי. אֵל הַלֶּקֶח אַרְוֹן אֶלְקִיָּב.
 וְגֵלָה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל. הֵינִי כְכוֹד מִרַ אֲבִיו רַבִּינוּ הַגְּדוֹל. אַוּן הַגּוֹאֲנִים וְרִשְׁבֵּי־גַז.
 עָמַר הַתּוֹךְ אֲשֶׁר כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל נִשְׁעָן עָלָיו. דָּאֵשׁ גּוֹלֵת אֲרִיאֵל. סַבָּא קְדִישָׁא.
 חֲסִידָא וּפְרִישָׁא. מַרְנָא וְרַבְנָא כַּקְּשִׁית מִן שְׁלֵמָה קְלוֹגֵר זַעֲלִי :

הַגְּדָה
 כֹּאֲשֶׁר הִבִּיֵּאֶה הַעֵת בְּכּוֹפֵי הַשְּׁמִיעָה לֹא טוֹבָה. כִּי כָבֵה אִיר עוֹלָם. הִיא
 קָמָה כֹּאִישׁ כָּל רוּחַ כְּצַלְלִים תַּמְס יִהְלֹכוּ. שְׁחוּחַ בְּלִי כַת. כָּל פְּנִים קָבְצוּ
 שְׂאֵרֵהּ. וְכָל עֵין תִּדְמַע דְּמוּעַ. וְהִנֵּנִי טוֹבֵל אֶח עֲסִי בַיָּם הַדְּמָעוֹת הַגְּבוּרֹת מִעֵינֵי
 כָּל עֵדֹת יִשְׂרָאֵל. כִּי אֵין גְּבוּל וְאֵין קֶצֶה לְכַכֵּי. בְּכָל חוֹצוֹת נִשְׁמַע אֶךְ זַעֲקַת שֶׁבֶר
 תְּאֵנִי וְאֵנִיָּה. הֵן אֲרִאִלִּים צַעֲקוּ חוֹצָה. שְׂרָפִי מַעֲלָה מִר יִבְכִּיוּן. גַּם כָּל עַפְעָפִי
 בֵּית יִשְׂרָאֵל יִלְלוּ מִיָּם. וְדְמָעוֹת עֵינֵיהֶם כְּנַחְלִים נִטְיוּ. כָּל הַרְגֵי בַתּוֹרַת ד' יִלְלִי
 כִּשְׂכָרוֹן לֵב. וְרוּחָם תִּהְיֶה נְכֹאִים. אֵיכָה יוֹעַם זֶהֱב זֶהֱב פְּרוּיִם. נִשְׁכַּחוּ לֶאֱרֹךְ אֲבִי
 קֹדֶשׁ כִּפּוֹ מִסּוּלְאִים. אִוִי כִי גֵדֵל הַכֹּאֵב אֵיךְ יִרְדּוּ סְלֵאִים. בַּם תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה
 חֲקִינוּ עִמָּנוּ בְּמִרְי שִׁיחָה. תְּתִיבַת תַּפְרֵשׁ כַּפֵּי. אֲבָל יִחִיד תַּעֲשֶׂה לָּהּ. תַּחֲלִיל הַזַּעַק
 בְּחֻבְלֵי. וְתֹאמַר אִוִי לִי כִי נְדַמְחִת. הוֹסֵר הַצִּיָּף הַסְּהוּר מִעַל רֹאשִׁי. אִישׁ חֲסִידִי
 נִגְמַן בִּיתִי. שׁוּגָה כָּל הַיָּמִים בְּאֵהְבִיתִי אֲשֶׁר שָׁם לִי עֵדֵנָה אַחֲרֵי כְלוּתִי. מִנָּה מִמֵּנִי
 זִוִי הַוּדִי. וְהוֹרֵד מִעֲלֵי עֵרִי. הֵן עַל זֹאת אֲשֶׁא נִהֵי. וְאֲבַכָּה בְּכִי תַמְרוּרִים. מִן
 לְתוֹמֵם מִלְחַמְתִּי יוֹרֵד לְשַׁעֲרֵים. מִי יִפְרַק הַיּוֹת וּמִי יִתְרַץ שְׂכָרֵם. מִי יִדְרֹשׁ כַּחֲרִי
 אֲתוֹיוֹת. וּמִי יִקְדֹר בְּהַרִים. מִי יִמְשִׁיךְ בְּשֶׁבַע סוּפֵר וּמִי יִחַבֵּר חֲבוּרִים. מִי יִלֵךְ
 אֲתִי בְּאֵמֶת וּבְתַמִּים. וּמִי יַעֲמֹד בְּסֶרֶךְ גַּבֵּי שׁוֹעֲלִים קְסוּמִים מַחְבֵּלִים כְּרַמִּים. גַּם
 אִנִּי הַגֵּבֶר אֲשֶׁר הִקְרַתִּי מִיָּם חַיִּים מִיָּם שֶׁל שְׁלֵמָה. אֵת מִיָּסִיו לְרוּחָה שְׁתִּיתִי כָּל
 יוֹמָא שְׁמַעְתָּרִי בְּסוּמִי. בְּכָל הַבּוֹרִיץ הַקְּדוּשִׁים הַגִּיתִי. יָדִי כְבוֹדָה עַל אֲנַחְתִּי. וְלִבִּי
 נִשְׁבֵּר לְשִׁבְרִים. שֶׁאֵג אֲשַׁאג בְּקוֹל מִר אֲבִי אֲבִי רִכְבֵּי יִשְׂרָאֵל וּפְרִישֵׁי. אִיהַ מְדוּרֵי
 וּמְאֹרֵינִי נִשְׂאֵי אֶלְקִים כְּתִיכִינוּ. מִשִּׁיחַ ד' וְרוּחַ אֲפִינוּ. אִיהַ שׁוֹקֵל אִי סוּפֵר כָּל
 אֲתוֹיוֹת שְׁכַחְתָּהּ לְהוֹצִיא לְאוֹר הַלְכָה בְּרוּרָה. הִיא חֲסִידִי הִיא עֵינִי. צִדִּיק מוֹשֵׁל
 בִּירְאָת ד' סְהוּרָה :

לשון צדיק

יש להמליך עין הכתוב יהודי לר' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו
יש לבאר כי הנה הגוים אשר לא ידעו את דרך ד'. ואת ידו החזקה
ונורעו הנסויה. ע"כ כאשר ידעו להודות לר'. בהכרח להודיע להם עלילותיו
וגבורותיו. ורב טובו וחסדו למען יודו לר' כי טוב. אולם לא ככל הגוים
המון בית ישראל ולא כאלה חלק יעקב. אשר עין בעין ראינו את מעשי ד' הגדול
והנורא מאז היינו לגוי עד היום וע"כ כאשר אנתנו עם קודש נחפוץ להודות
לאלקים. עלינו רק לקרוא בשם ד'. כי שמו הוא תהלתו. זה שאמר הכתוב
„הודו לר' קראו בשמו“ היינו אתם ב"י אם תרצו להודות לר' אך קראו בשמי.
אולם בעמים הודיעו עלילותיו למען יודו לר' חסדו. כן אני אומר כי הנה מי
אשר ירצה לישא קינים והנה על מית ישר באדם חכם וצדיק. הלא בהכרח הוא
להעביר כל טובו וצדקותיו על פניו. ולספר בשערים את מעשיו. למען יעורר
את לבב השומעים לספור לו ולבכותו. אולם לא כן רבינו הגדול האזן וצוק"ל
אשר שמו הולך מסוף העולם ועד סופו לא נקדם לספר תורתו וצדקתו. אך לקרוא
בשמו ולהוכיח ב"י רבינו שלמה קלוגר אינגו. והיה לאכל ומסד גדול.
מי לא ידע את חכמת שלמה את שמו הטוב. הן לנוגה ברוך אור תורתו וחכמתו
הקדושה. הלכו כל תושבי תורה וכל יושבי כסאות למשפט. ומקצה ארץ ועד
קצתו ומצפון ועד ים הריצו אליו דבריהם לבקש מפיו דבר ד'. איה דין או
הלכה אשר לא תעזו ידו הרים ימינו לבורר הלכה ברורה כשלמה מחחרת. כי
ע"כ בצדק נוכל לומר משמת רבינו שלמה בטל כבוד התורה. כי הוא היה
דורש על כל קוץ וקוץ חלי תלים של הלכות. ומי יוכל לשער רוב גדולתו
וחכמתו הן בעודנו באבו ראשו לעב הגיע והוא התהלך עוד וארח לחברה עם
כל גדולי ארץ האייתים. הגדולים והרבנים. בדור שלפניהם. ותרב חכמת שלמה
ויהי לנס. כי הוא ה"י דגול מרבבה. ובהבוריו הקדושים אשר מלאו פני תבל
חנוכה. השמים הודו. והארץ האירה מכבודו. כי היו למאורות. להבין ולהודות.
וכמעין היוצא מתחת קדשי הקדשים. הפיצו מעינותיו חוצה. ברחובות סלגי מים
להשקות לכל צמא לדבר ד'. „בספר החיים“ יעל אבן אחת. „שבעה עינים“.
ומיום ליום ניתוסף לו חכמה ורבו יתירא. וכמעין המתנבך שסף ועבר בלי
גבול ובלי מדה. לפתור כל רז וכל חידה. בספר „מ"י ג'דה“ הנמצא כזה איש

רשימת הספרים שחברם א-ז הגי מאוה-ג מין שלמה קלוגר וצוקלהיה

ספרים נדפסים.

סרט ועילנות. דפוס ואלקט תרס"ו.		(1) ספר החיים. חיבורו הראשון על כל ש"ע איות. דפוס ואלקט שנת תקס"ה.	
(7) שנות חיים. שירת על ש"ע איות, וח"ש ספר כת"ם כולל שירת על הלי סית הסילין ומזוזות. דפוס לבוב תרס"ו.		(2) מי גדה. ביאור רחב על מסי גדה עם קיא גדול ורחב ידים על הלי גדה ומקואות. דפוס ואלקט תקצ"ד.	
(8) חידושי אנשי שם. על הלי גיטין ועל שמות אנשים ונשים. דפוס לייסניג תר"ט.		(3) גדריו זריון. חידושי על מסי גדרים. דפוס ואלקט ת"ר.	
(9) טוב טעם ודעת. מהדורא תנינא על הלי טריסות. דפוס לבוב שנת כת"ר ונדפס פעם שנית בויטאמיר תרל"א.		(5) טוב טעם ודעת. שירת על ש"ע י"ד מהדורא א'. דפוס לבוב תרמ"ב.	
(10) קנאת סופרים. שירת מענינים שונים. דפוס לבוב כת"ר.		(5) שירי מהרה. שירת על הלי גדה ומקואות וח"ש קונטרס תיקון עלם היתר לשלוח גט ע"י בי דאר. דפוס ואלקט תר"ה.	
(11) שבעה עינים. כולל שירת בעיני היתר יבמה למכז תרכ"ג.		(6) גדריו זריון. ח"ש על מסי גדרים עם קיא על הלי גדרים ושבעות וקונטרס כלל גדול וקונטרס קינן עלם על קניני המץ וקונטרס יוסף דעת וקונטרס	
(12) מעשי ידי יוצר. פיוט על הגדה ש"ט. דפוס לבוב תרכ"ג. ונדפס פעם שנית בתוספת שירת ודרושים לבוב תרמ"ו.			

- (13) עבודת עבודה. היא על פס' עיני דפוס זאלקחא תרכ"ה.
- (14) עין דמענה. הספר על הגאון מו"ה אפרים זלמן מרגליות ז"ל ד' זאלקחא תקצ"ו.
- (15) אבל משה. הספר על הגאון בעל חתם סופר. דפוס חארשא תר"ג.
- (16) עין דמענה. הספר על הגאון מו"י יעקב מליסא חארשא. (חסר פרט השנה).
- (17) אבל יחיד. הספר על פטירת הרב מו"ה מנחם מאנים מרדכי תאומיט. דפוס חארשא. (חסר זמן השנה).
- (18) עין דמענה. ונקרא כאיר עיני המחכים לסליחתו. הספר על פטירת הרב הקדוש המפורסם בישראל מו"ה מאיר ספרומישלאן זצ"ל. דפוס זאלקחא תרע"ה.
- (19) חכמת שלמה. הגהות (חיידושים על ש"ע חו"מ. דפוס לבוב תרמ"א.
- (20) חכמת שלמה. הגהות על ש"ע אהע"ז. דפוס הג"ל תרמ"ה.
- (21) חכמת שלמה. הגהות על ש"ע יו"ד. ד' הג"ל תרמ"ו.
- (22) חכמת שלמה. הגהות על ש"ע אר"ח גרמסו כעת בלבוב.
- (23) לשון צדיק. הוא סדר הפזאה הקדושה שלו. דפוס אוגנחאהר תר"ל. גרמסו פעם שנית בעיר לבוב תרמ"ה.
- (24) ספר טוב מעם ודעה. מהזורא תליהאי ח"ד כולל שו"ת על ח"ד מהש"ע יו"ד. דפוס לבוב תרמ"ה.
- (25) מגן אבות. על פרקי אבות. דפוס פיעטרכוב תרמ"ה.
- (26) קהלת שלמה. על קהלת. דפוס חארשא תרמ"ל.
- (27) אמרי שפר. פירוש על התורה גרמסו שביב החומשים ובפ"ז גרמסו בלבוב תרמ"ו.
- (28) יריעות שלמה. כאור על סדר התפלה וחי"ש מה"ס. כמעשה ידי יצ"ר. דפוס לבוב תרמ"ה.

ואלה הספרים הנמצאים אתנו בכ"ק.

(1)	קרבן פסח. על הלי ססח אקטאף גדול מועתק.	(14)	על אר"ח שנת תרס"ז אקטאף גדול בכ"ק.
(2)	קרבן פסח. ח"ש אקטאף גדול בכ"ק.	(15)	בגדי יר"ט. על מסי ביצה אקטאף גדול מסודר ומועתק יפה.
(3)	קרבן פסח. ח"ג אקטאף גדול. (נחסר לנו להאבון נפשינו).	(16)	תוספת יר"ט על הלי יר"ט אקטאף גדול מסודר ומועתק יפה.
(4)	חיבור טהדות על ש"ע אר"ח משנת תקפ"ה על שני רבע בוגין בכ"ק.	(17)	חיבור על יר"ד מהר"ק ח"א אקטאף גדול מועתק.
(5)	חיבור על ש"ע אר"ח שנת תקס"ט. אקטאף גדול בכ"ק.	(18)	חיבור על יר"ד מהר"ק ח"ב אקטאף גדול מועתק.
(6)	חיבור על אר"ח שנת תקצ"ב אקטאף גדול בכ"ק.	(19)	חיבור על יר"ד מהר"ק ח"ג אקטאף גדול מועתק.
(7)	חיבור על אר"ח שנת תקצ"ז אקטאף גדול בכ"ק.	(20)	חיבור על יר"ד מהדורא ב' אקטאף גדול מועתק ובסופו חידושים רבים בכ"ק.
(8)	חיבור על אר"ח שנת תקצ"ט אקטאף גדול בכ"ק.	(20)	חיבור על ש"ע יר"ד מהדורא ג' אקטאף גדול בכ"ק.
(9)	על אר"ח תר"א אקטאף גדול בכ"ק.	(22)	חיבור על יר"ד מהדורא ד' אקטאף גדול בכ"ק.
(10)	על אר"ח תר"ד אקטאף גדול בכ"ק.	(23)	חיבור על יר"ד מהדורא ה' אקטאף גדול בכ"ק.
(11)	על אר"ח תר"ז אקטאף גדול בכ"ק.	(24)	חיבור על יר"ד מהדורא ו"א: אקטאף גדול בכ"ק.
(12)	על אר"ח תר"ט אקטאף גדול בכ"ק.	(25)	חיבור על יר"ד מהדורא ז' אקטאף גדול בכ"ק.
(13)	על אר"ח שנת תר"ב אקטאף גדול בכ"ק.	(26)	חיבור על יר"ד מהדורא ח' אקטאף גדול בכ"ק.

- (27) חיבור על מסכת ע"ז ח"ב
וק"א על הל' י"ג אקטאף גדול
בכ"ק.
- (28) חיבור על יר"ד ב' רבע בוגין
מוצתק ונשרף.
- (29) חיבור ע"ן הגפן מהר"ק על
אהע"ז היא מן הל' ס"ז עד סוף
הלכות כתובות. שני רבע בוגין
מוצתק (בלא הל' קדושין).
- (30) חיבור ע"ן הגפן. מה"ק ח"ב
מן הל' בסוף עד סוף הל' חליצה
יכום שני רבע בוגין מוצתק.
- (31) חיבור על הל' קדושין
מסימן למ"ד עד סימן ל"ח
אקטאף גדול בכ"ק.
- (32) חיבור מזבח אבנים. על
הל' קידושין מסימן מ"ב עד
גמרא אקטאף גדול בכ"ק.
- (33) חיבור על הל' קידושין
יקונטרס חופת חתנים על הל'
חופה מכורך עם ספר הל' ריבית
אקטאף גדול בכ"ק.
- (34) חיבור על ש"ע אהע"ז
מזבח אבנים מה"ת אקטאף
גדול מוצתק יפה.
- (35) חיבור על ש"ע אהע"ז
מה"ג אקטאף גדול כ"ק.
- (36) חיבור על אהע"ז מה"ד
אקטאף גדול כ"ק.
- (37) חיבור על אהע"ז מה"ת
אקטאף גדול בכ"ק.
- (38) חיבור על אהע"ז מה"ז
אקטאף גדול בכ"ק.
- (39) חיבור על אהע"ז מה"ז
אקטאף גדול בכ"ק.
- (40) חיבור על אהע"ז מה"ח
אקטאף גדול בכ"ק.
- (41) חיבור על אהע"ז מהחורא
יוד אקטאף גדול בכ"ק.
- (42) חיבור על אהע"ז מהחורא
י"ד אקטאף גדול בכ"ק.
- (43) חיבור על אהע"ז מהחורא
י"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (44) חיבור משפט צדק על חו"מ
מה"ק היא של ש"ע חו"מ
אקטאף גדול מוצתק יפה.
- (45) חיבור על ש"ע חו"מ מה"ק
על ח"ש ש"ע חו"מ אקטאף גדול
מוצתק יפה.
- (46) חיבור על חו"מ כולו מה"ת
אקטאף גדול מוצתק ובסופו
חידושים בכ"ק.
- (47) חיבור על חו"מ מה"ג אקטאף
גדול בכ"ק.
- (48) חיבור על חו"מ מה"ז
אקטאף גדול בכ"ק.
- (49) חיבור על חו"מ מ"ה
אקטאף גדול בכ"ק.
- (50) מילי דנזיקין חיבור על ס"ט
כ"ק אקטאף גדול בכ"ק.

- 51 חיבור על כל ד' חלקי הש"ע ביחד שנת תקפ"א אקטאף גדול בכ"ק.
- 52 חיבור דימא שנת תקפ"ב אקטאף גדול בכ"ק.
- 53 חיבור דימא שנת תקפ"ב אקטאף גדול בכ"ק.
- 54 חיבור דימא שנת תקפ"ג אקטאף גדול בכ"ק.
- 55 חיבור דימא תקפ"ד אקטאף גדול בכ"ק.
- 56 חיבור דימא תקפ"ה אקטאף גדול בכ"ק.
- 57 חיבור דימא תקפ"ט על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 58 חיבור דימא נחסר השער על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 59 חיבור דימא נחסר על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 60 חיבור דימא תקפ"ו על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 61 חיבור דימא תקפ"ה על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 62 חיבור על ג' חלקי ש"ע תקפ"ט על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 63 חיבור על ג' חלקי ש"ע תקפ"ב על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 64 חיבור על ג' חלקי ש"ע תקפ"ד על שני רבע בוגין בכ"ק.
- 65 חיבור גדול על סוגיות הש"ס על שני רבע בוגין בכ"ק נחסר השער.
- 66 חיבור לקומים עז"ת וסוגיות הש"ס ודרושים על ש"ע ואגדתא נחסר השנה אקטאף גדול בכ"ק.
- 67 דימא נחסר השער אקטאף גדול בכ"ק.
- 68 דימא תקפ"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- 69 דימא תקפ"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- 70 דימא תקפ"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- 71 דימא על עין יעקב תקפ"ט אקטאף גדול בכ"ק.
- 72 חיבור על הנ"ך ח"ד תקפ"ט אקטאף גדול בכ"ק.
- 73 חיבור על תנ"ך ח"ט ודרושים תקפ"ט אקטאף גדול בכ"ק.
- 74 סגן אבות על סרקי אבות מועתק יפה ובסופו חדשים בכ"ק אקטאף גדול.

- חיבורים על התורה כסדר
וכפי סדר השנים :
- (85) חיבור עה"ת מימי ילדותו ממש
(בהיותו בן י"ד שנים) ונכלל
בו גם סוגיות ש"ס וחידושים על
ש"ע על שני רבע בוגין בכ"ק.
- (86) ח"ש מימי ילדותו שלא כסדר
הפרשיות על שני רבע בוגין
בכ"ק.
- (87) מתחיל פ' מטות תקפ"ט ומסיים
בפ' וארא שנת תקפ"א אקטאף
גדול בכ"ק.
- (88) מתחיל יום ד' בא תקפ"א ונשלם
יום ד' כ"ב סיון שלח תקפ"א
אקטאף גדול בכ"ק.
- (89) התחלה יום ד' שלח תקפ"א
ונשלם פ' נח תקפ"ב אקטאף
גדול בכ"ק.
- (90) מתחיל מבראשית שנת תקפ"ב
ונשלם בפ' וארא תקפ"ב אקטאף
גדול בכ"ק.
- (91) מתחיל פ' וארא תקפ"ד ונשלם
פ' בהר תקפ"ב אקטאף ג' בכ"ק.
- (92) מתחיל פ' בהר שנת תקפ"ב
ונשלם פ' תצא תקפ"ב אקטאף
גדול.
- (93) מתחיל פ' תצא תקפ"ב ונשלם
מקץ תקפ"ג אק' גדול בכ"ק.
- (94) מתחיל פ' מקץ תקפ"ג ונשלם
פ' אמר תקפ"ג אק' גדול בכ"ק.
- (76) חיבור תהלת ישראל על
תהלים ובסופו חידושים על עין
יעקב ודרושים אקטאף גדול
בכ"ק.
- (77) חיבור קהלת יעקב ודרושים
על פסח מועתק אקטאף גדול.
- (78) חיבור תפארת שלמה על
שה"ש מועתק יפה ובסופו
חידושים בכ"ק אק' ג'.
- (79) חיבור תולדות שלמה על
רות וקהלת יעקב ודרושים על
שבועות ובסופו חידושים בכ"ק
אקטאף גדול.
- (80) דמועות עישוקים על איכה
וקהלת יעקב ודרושים על שבת
חזון ות"ב ובסופו חידושים
בכ"ק מועתק יפה אקטאף גדול.
- (81) מאמר אסתר על מגילת
אסתר וספר קהלת יעקב ודרושים
על ד' פרשיות וספרים ובסופו
חידושים בכ"ק מועתק יפה
אקטאף גדול.
- (82) מאמר אסתר על מגילת
אסתר וספר קהלת יעקב ודרושים
כנ"ל ח"ש אקטאף גדול בכ"ק.
- (83) קהלת יעקב ח"ג ודרושים על
ד' פרשיות ומגלה אקטאף גדול
בכ"ק.

- (95) מתחיל סי' אמור תקפ"ג ונשלם עקב תקפ"ג אקטאף ג' בכ"ק.
- (96) מתחיל סי' עקב תקפ"ג ונשלם בשלח תקפ"ד אקטאף ג' בכ"ק.
- (97) מתחיל סי' בשלח תקפ"ד ונשלם בלק תקפ"ד אק' גדול בכ"ק.
- (98) מתחיל בלק תקפ"ד ונשלם ויגש תקפ"ה אקטאף גדול בכ"ק.
- (99) מתחיל ויגש תקפ"ה ונשלם נח תקפ"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- (100) מתחיל נח תקפ"ו ונשלם נצבים תקפ"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- (101) מתחיל נצבים תקפ"ו ונשלם ויצא תקפ"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- (102) מתחיל וישלח תקפ"ו ונשלם סי' וירא תקפ"ח אק' גדול בכ"ק.
- (103) מתחיל וירא תקפ"ח ונשלם דברים תקפ"ט אק' גדול בכ"ק.
- (104) מתחיל ואתחנן תקפ"ט ונשלם במדבר תקפ"צ אקט' גדול בכ"ק.
- (105) מתחיל נשא תקפ"צ ונשלם תשא תקפ"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (106) מתחיל ויקהל תקפ"א ונשלם שמיני תקפ"ב אקט' גדול בכ"ק.
- (107) מתחיל שמיני תקפ"ב ונשלם שמיני תקפ"ג אקט' גדול בכ"ק.
- (108) מתחיל שמיני תקפ"ג ונשלם תזריע תקפ"ד אקט' גדול בכ"ק.
- (109) מתחיל תזריע תקפ"ד ונשלם סי' ראה תקפ"ה אקטאף ג' בכ"ק.
- (110) מתחיל סי' ראה תקפ"ה ונשלם פנחס תקפ"ו אקטאף ג' בכ"ק.
- (111) מתחיל סי' פנחס תקפ"ו ונשלם תשא תקפ"ו אקטאף ג' בכ"ק.
- (112) מתחיל ויקהל תקפ"ו ונשלם וירא תקפ"ח אקטאף גדול בכ"ק.
- (113) מתחיל חיי תקפ"ח ונשלם דברים תקפ"ח אקטאף גדול בכ"ק.
- (114) מתחיל דברים תקפ"ח ונשלם ויקהל תקפ"ט אקטאף ג' בכ"ק.
- (115) מתחיל סקורי תקפ"ט ונשלם וישב ת"ר אקטאף גדול בכ"ק.
- (116) מתחיל מקץ ת"ר ונשלם סי' וירא תר"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (117) מתחיל וארא תר"א ונשלם בראשית תר"ב אקטאף ג' בכ"ק.
- (118) מתחיל נח תר"ב ונשלם לך תר"ג אקטאף גדול בכ"ק.
- (119) מתחיל וארא תר"ג ונשלם וירא תר"ד אקטאף גדול בכ"ק.
- (120) מתחיל וירא תר"ד ונשלם ברכה תר"ה אקטאף גדול בכ"ק.
- (121) מתחיל בסי' בראשית תר"ה ונשלם האזינו תר"ו אקטאף ג' בכ"ק.
- (122) מתחיל ברכה שנת תר"ו ונשלם ואתחנן תר"ו אקטאף ג' בכ"ק.
- (123) מתחיל ואתחנן תר"ו ונשלם פנחס תר"ז אקטאף ג' בכ"ק.
- (124) מתחיל פנחס תר"ז ונשלם תצוה תר"ח אקטאף גדול בכ"ק.

- (125) מתחיל תצוה תרי"ח ונשלם תולדות תרי"ט אקטאף ג' בכ"ק.
- (126) מתחיל תולדות תרי"ט ונשלם וילך תרי"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (127) מתחיל וילך תרי"ו ונשלם שלח תרי"ז אקטאף גדול בכ"ק.
- (128) מתחיל שלח תרי"ז ונשלם בשלח תרי"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (129) מתחיל בשלח תרי"א ונשלם ברכה תרי"ב אקטאף ג' בכ"ק.
- (130) מתחיל פ' תצא תרי"א ונשלם בלק תרי"ב אקטאף גדול בכ"ק.
- (131) מתחיל פנחס תרי"ב ונשלם בשלח תרי"ג אקטאף גדול בכ"ק.
- (132) מתחיל יתרו תרי"ג ונשלם לך תדיר אקטאף גדול בכ"ק.
- (133) מתחיל פ' לך תדיר ונשלם ראה תדיר אקטאף גדול בכ"ק.
- (134) מתחיל שופטים תדיר ונשלם קרח תרס"ו אקטאף גדול בכ"ק.
- (135) מתחיל קרח תרס"ו ונשלם קדושים תרס"ז אקט" ג' בכ"ק.
- (136) מתחיל קדושים תרס"ז ונשלם וארא תרי"ז אקטאף גדול בכ"ק.
- (137) מתחיל בא תרי"ז ונשלם נח תרי"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (138) מתחיל נח תרי"א ונשלם דברים תרי"א אקטאף גדול בכ"ק.
- (139) מתחיל ואתחנן תרי"א ונשלם מקודי תרי"ט אקטאף ג' בכ"ק.
- (140) מתחיל ויקרא תרי"ט ונשלם בשלח תרי"ב אקטאף גדול בכ"ק.
- (141) מתחיל בשלח תרי"ב ונשלם מקודי תרי"א אקטאף ג' בכ"ק.
- (142) מתחיל מקודי תרי"א ונשלם חוקת תרי"ב אקטאף ג' בכ"ק.
- (143) מתחיל חוקת תרי"ב ונשלם חוקת תרי"ג אקטאף ג' בכ"ק.
- (144) מתחיל חוקת תרי"ג ונשלם וישב תרי"ג אקטאף גדול בכ"ק.
- (145) מתחיל מקץ תרי"ה ויש שם עוד שבת חוון ואיבה תרי"ז ולא יותר כי מנהו והלאה לא כתב עוד ח"ת.
- (146) **ליבוץ שלמה** חיבור על הספורות מכל השנה ולמצודים ולרגלים :

שיח יצחק

באומר שלא יספידוהו שלא להוציא ממנו על מקומו . דבזה יש לו כח גם דברי הסמיע יתפרשו בדרך זה . ונאלצי נפתחי תשובה בשם תשוב' מלאכה מוסק בדברי היות יעקב ואין ספרו לפני . ועיין עוד בתשובות ס"ט דאם אמר תו סקל לבני מתיים סלע ופירש"י דאם ידע שימקרו המנוחות לא הוה אמר וה"ה ב"ד אם ידע אביו שלא יהי' טירחא לבת"ה לת הוה אמר :

הר"ב יפלא בעיני על כבוד קדושת אביו ז"ל שזה לזרוק עליו אבנים ולהשליכו חללה . ולדעת הראש"ד שזבול לעיל דאביוני ל"מ ממילה א"ך יעשו לו כראו וסמא כיון שזכר בן השום כפרה ראשון :

הנה כחבתי לבת"ה מה שעלמה מזדמתי היום יאחי והיום באתי להשיב על דבריו אשר נאמר יקרו בעיני והחיי רוחי ברברים היקרים לראות א"ך . ובי ח"ל הגליטו דבריו ומכתי ששלחתי לבת"ה ללחמתי ועט מעטבו וניטו . כן יסגס ידיו עשו וילביש שריון שקשטים כבוד ללחום מלחמתו של תורה ולהשיב לכל טאלים בדבר ה' זו הלכה וד' ירום קרנו וילבישוהו כתר מלכות ומשרת כחות הרבניות בעיר גדולה לפ"י וכבוד אביו הגאון החסיד זללה"ה וזכותו יעמוד לכל ישראל כנפש ידיו אהבו האלמ

הקדוש דקב"ה השם יותר על כבוד משה ואהרן יותר מכבודו יתברך ולכן אמר על שני המנוחות נגד משה ואהרן ואח"כ על המשקוף נגד כבודו יתברך . ומשה רבינו השם יותר לכבוד המקום ואמר לתת בתחלה על המשקוף ואח"כ על שני המנוחות . הרי רשימה ממנה שאמר הקב"ה בשביל שהבין שהקב"ה אמר זאת לכבודו וחביב לפניו יותר כבודו יתברך . כן הדבר בעיניו אם גדול הדור אמר שלא יספידוהו בשביל טרמא לדבורא או למידת ענותו או אהבו ראשון לכבוד . וכן י"ל בעיני שאלתינו שאביו הגאון ז"ל אמר לו שלא יספידו ששם לכבודו כנו שחביב עליו אם לא יהיה לו טירחא יתירה ויובל להתאפק שלא יאריך הדבה ויורה להגיד דברי דרוס על אביו הגאון ז"ל יהי' מזה ניוסחא לאביו הנריק הגאון ז"ל . ואגיד דברי פלפול ודרוס כי ע"ז לא כזה . ויקיים בתקפת דברי אביו ומנומתו שנטד קדושת אביו יסכים לזה ולא יאונה לפני דריק כל עון :

ישוב אחר כחתי זאת ראיתי בררבי יוסף ס"י שמ"ד בסיורי דברי הסמיע ס"י ח"ב על ס"ק ס"ו דבאומר שלא יספידוהו אסור להספידו משום מנהג לקיים דברי האמ . והמנע לפת"ם לעיל בשם השבות יעקב דמנהג לקיים דברי האמ ל"ש רק בעיני ממנו וכחבתי כונת הגמ' ג"כ

יצחק שמעלקיש האנד"ק ברעואן והגליל .

אמר הבותב בעת שהעתיקי החשונה שלמעלה הרעיתי בני הגבור החריף המפורסם כ' אחר"ך י"ו על דברת הכ"י שהבאחי לפיל שכתב בסו"ת"כ דבחוכל העבד כנעני שלו

נפחות מש"ם . ופירשו הסמי"ע והקנה"ח ס"י חכ"ד דכחכל מכה שוה פרוטה פטור ממלקות . ואמ"ג דרב פטור ממנון והיבא דליכא תשלומין חייב מלקות כיון דפטורא דרבו אינו אלא משום דקנה עבד קנה רבו וה"ל רק תשלומין אלא שרבו זוכה ממנו אח"כ . ואזה הקשה הקנה"ח ממשותה העיר בני היקר ראון הפירוש כן בכ"י דכיון דהאדון אין לרד' לשלם א"ך יפטור ממלקות . אבל הטעם של הכ"י הוא פשוט דכיון דמה דמשלם כמובל הוא משום דשוה פחות וזה עיקר הטק ומשלם ח"כ כיון שחבל בעבדו שבאמת שוה פחות . הרי משלם כאמת חס דהרי העבד שוה פחות ומ"ה פטור ממלקות כיון דמשלם חס . ולפ"י ל"ק מפיחה שחלם הקנס דודאי כיון שחללה ממחלה הקנס חייב מלקות משא"כ בעבד משלם הקנס ולבאחרי יפה העיר . ואין לדמות דכיון דאינו משלם הטק מביטור רק מפסיד מביטור לא מקרי זאת תשלומין לפנין שיפטור ממלקות . דכיוצא בזה מט"ר בחוס' ב"מ קט"ו ר"ה וחייב משום שני כלים דבהשבת העבט אם שרף את שבון אינו חייב מלקות משום שביטל השגה כיון דאיחא בתשלומין . ואף שאינו משלם רק מפסיד המובל הוי איחא בתשלומין ואינו לוקא ומשלם . ה"ה בעבד א"ך שאינו משלם רק מפסיד פטור ממלקות :

ואמנם א"ך שדבר הכונה אמר לרמחי דרפו דברי הסמי"ע והקנה"ח מה שגלחו לפרהס . דדוקא דהם בהשבת העבט . אם אזה אומר שילקה האשר יאסר לשלם לו החוב . ועל כן אמרינן לפטור מהחוב וזה מיקרי תשלומי האשכחן ופטור ממלקות . אבל כיון מה שהפסיד בעבד שהוא שלו לא מיקרי זאת תשלומין שיפטור ממלקות . והגב על עומק אם אמר ידליק גרים שלו כו"ס יפטור ממלקות מפאת שהפסיד שלו ויהיה זאת תשלומין זאת ודאי ליתא .

ע"כ